

Π. ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΥ

Γιατή Χηβίς και Λειτουργική

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ Α.Ε. — ΑΘΗΝΑΙ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Παναγιώτου Παναγοπούλου
τέως Ἐπιθεωρητοῦ Δημοτικῶν Σχολείων

Κατήχηση καὶ Λειτουργικὴ

Γιὰ τὴν ὀγδὴ τάξη τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου

Ἐκδοτικὸς Οἶκος Δημητράκου Α. Ε.
Ὁδὸς Ἀλθαίας 4 — Ἀθήνα 1933

Κάθε αντίτυπο έχει την υπογραφή του συγγραφέα.

PRINTED IN GREECE—1934
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ Α.Ε

ΚΑΤΗΧΗΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ

---

1. Διάφορες θρησκείες.

Θρησκεία λέγεται ή σχέση τῶ ἀνθρώπου μὲ τὸ Θεό. Ἡ θρησκεία εἶναι ἔμφυτη στὸν ἄνθρωπο. Ἀπὸ τότε ποὺ φάνηκαν ἄνθρωποι στὴ γῆ εἶχαν καὶ ἔχουν θρησκείες. Μόνο ποὺ δὲν εἶναι τὸ ἴδιο ὅλες.

“Ὅλες τὶς θρησκείες μπορούμε νὰ τὶς χωρίσωμε σὲ δυὸ, σὲ πολυθεϊστικὲς καὶ μονοθεϊστικὲς. Πολυθεϊστικὲς θρησκείες εἶναι ἐκεῖνες, ποὺ οἱ ὀπαδοὶ τοὺς πιστεύουν σὲ πολλοὺς θεοὺς. Μονοθεϊστὲς εἶναι ἐκεῖνες, ποὺ οἱ ὀπαδοὶ τοὺς πιστεύουν ἕνα θεό.

Σὲ ὅλο τὸν κόσμον πολλοὺς θεοὺς λατρεύουν 800 περίπου ἑκατομμύρια ἄνθρωποι. Καὶ ἕνα θεό λατρεύουν 770 περίπου ἑκατομμύρια ἄνθρωποι.

Πολυθεϊστικὲς θρησκείες εἶναι ὁ Βουδδισμὸς (500 ἑκατομμύρια) στὴν Κίνα, στὴν Κορέα, στὴν Ἰαπωνία καὶ στὴν Ἰνδοκίνα, ὁ Βραχμανισμὸς (210 ἑκατομμύρια) στὸ Ἰνδοστάν καὶ ὁ Φετιχισμὸς (90 ἑκατομμύρια) στὴν Ἀφρική. Ὁ Φετιχισμὸς εἶναι ἡ κατώτερη θρησκεία ἀπὸ ὅλες, γιατί παραδέχεται θεῖα δύναμη σὲ ζῶα, δένδρα, βράχους κλπ., ποὺ τὴν ἀπόκτησαν μὲ μαγεῖες.

Μονοθεϊστικὲς θρησκείες εἶναι τρεῖς : ἡ Χριστιανικὴ (550 ἑκατομμύρια), ἡ Ἰουδαϊκὴ (10 ἑκατομ.) καὶ ἡ Μωαμεθανικὴ (210 ἑκατομ.).

Ἐρωτήσεις : Τί λέγεται θρησκεία ; Τί εἶναι ἡ θρησκεία στὸν ἄνθρωπο ; Πόσων εἰδῶν θρησκείες ἔχομε ; Ποιές εἶναι οἱ πολυθεϊστικές ; Ποιές οἱ μονοθεϊστικές ;

2. Ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία.

Τὴ Χριστιανικὴ θρησκεία ἴδρυσε ὁ Χριστός, ὁ γιὸς τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἦλθε στὸν κόσμον σὰν ἄνθρωπος, ἔζησε, δίδαξε, σταυρώθηκε καὶ ἀναστήθηκε.

Τὴ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ διάδωσαν στὸν κόσμον οἱ Ἀπόστολοι καὶ τὴν παραδέχτηκαν οἱ πιὸ πολιτισμένοι λαοὶ τῆς γῆς.

Ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ τῆς γῆς εἶναι, ὅπως εἶπαμε στὸ προηγούμενο κεφάλαιο, 550 ἑκατομμύρια. Καὶ πιστεύουν βέβαια ὅλοι στὸν ἕνα ἀληθινὸ Θεὸ καὶ στὸ Χριστό, ἔχουν ὅμως μερικές διαφορὲς στοὺς τύπους τῆς λατρείας καὶ στίς ἰδέες γιὰ τὴ θρησκεία.

Ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία χωρίζεται σὲ τρεῖς κλάδους, στὴν Ὀρθόδοξη ἐκκλησία, στὴ Δυτικὴ ἢ καθολικὴ καὶ στὴν ἐκκλησία τῶν διαμαρτυρομένων.

Στὴν ἀρχὴ ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ ἦταν ἐνωμένοι καὶ πίστευαν σὲ ὅσα οἱ Ἀπόστολοι κήρυξαν καὶ σὲ ὅσα εἶχαν ἀποφασίσει οἱ σύνοδοι. Ἀπὸ τὸ δέκατο ὅμως αἰῶνα οἱ πάπαι τῆς Ρώμης ἄρχισαν νὰ φέρνουν μερικές μεταβολές. Ἐνῶ π. χ. ἡ πρώτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος τῆς Νικαίας γνωμάτευσε πὼς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Πατρὸς, οἱ πάπαι πρόσθεσαν πὼς ἐκπορεύεται καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ. Ἐνῶ πρὶν κοινωνοῦσαν οἱ Χριστιανοὶ μὲ ἄ ρ τ ο ν καὶ ο ἱ ν ο ν, δηλαδή μὲ ψωμί καὶ μὲ κρασί, οἱ πάπαι κανόνισαν νὰ γίνεται ἡ θεία κοινωνία μόνο μὲ ἄζυμο ψωμί.

Αὐτὲς οἱ μεταβολές καὶ μερικές ἄλλες, ἔφεραν σὲ φιλονεικία τοὺς πάπας τῆς Ρώμης μὲ τοὺς πατριάρχες τῆς Κωνσταντινούπολης καὶ στὸ τέλος χωρίστηκε ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία σὲ Ἀνατολικὴ καὶ Δυτικὴ.

Οἱ ὁπαδοὶ τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας λέγονται ὀρθόδοξοι, γιατί πιστεύουν ὀρθὰ ὅσα δίδαξαν οἱ Ἀ-

πόστολοι, οί δὲ ἄλλοι λέγονται δυτικοὶ ἢ καθολικοί, με ἀρχηγὸ τὸν πάπα τῆς Ρώμης.

Ἀλλὰ καὶ ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία χωρίστηκε εἰς δύο. Τὸ 16ο αἰῶνα, οί πάπαι ἔκαναν διάφορες ὑπερβασίες. Πωλοῦσαν στοὺς ἀνθρώπους συγχωροχάρτια, γιὰ νὰ εἰσπράττουν χρήματα, περιώρισαν τὴ θρησκεία μόνο εἰς τύπους καὶ γι' αὐτὸ ἕνας σοφὸς θεολόγος Γερμανός, ὁ Λούθηρος, κατηγόρησε τοὺς πάπας, δίδασκε καὶ ἔγραφε ποιά εἶναι ἡ ἀληθινὴ Χριστιανικὴ θρησκεία καὶ κατάρθωσε νὰ φύγουν ἀπὸ τὴ Δυτικὴ Ἐκκλησία πολλοὶ Χριστιανοὶ καὶ ν' ἀποτελέσουν τὴν ἐκκλησία τῶν διαμαρτυρομένων.

Κι ἔτσι λοιπὸν οί σημερινοὶ Χριστιανοὶ εἶναι ὀρθόδοξοι, καθολικοὶ καὶ διαμαρτυρόμενοι.

Στὴν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία ἀνήκουν ἑπτὰ πατριάρχες, τῆς Κωνσταντινούπολης, ποὺ λέγεται καὶ Οἰκουμενικός, τῆς Ἱερουσαλήμ, τῆς Ἀλεξανδρείας, τῆς Ἀντιοχείας, τῆς Ρωσίας, τῆς Ρουμανίας καὶ τῆς Σερβίας. Κάθε πατριάρχης ἀπ' αὐτοὺς εἶναι αὐτοκέφαλος, διοικεὶ δηλ. τὴν Ἐκκλησία του με σύνοδο ἀνεξάρτητα ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ἡ Ἐκκλησία τῆς ἐλεύθερης Ἑλλάδας εἶναι αὐτοκέφαλη.

Τὴ διοικεὶ ἡ Ἱερά Σύνοδος, ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ πέντε μητροπολίτες με πρόεδρο τὸ μητροπολίτη τῆς Ἀθήνας. Ὅλοι οί ἐπίσκοποι τῆς Ἑλλάδας λέγονται σήμερα μητροπολίτες.

Ἄλλες ὀρθόδοξες αὐτοκέφαλες ἐκκλησίες εἶναι τῆς Κύπρου καὶ τῶν ὀρθοδόξων τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Οὐγγαρίας.

Ἡ Βουλγαρικὴ Ἐκκλησία λέγεται σχισματικὴ, γιὰτί, ὅταν μερικὰ μέρη τῆς Βουλγαρίας ἦταν ὑποταγμένα στοὺς Τούρκους, οί Βούλγαροι ἐπίσκοποι τῶν μερῶν αὐτῶν δὲν ἤθελαν ν' ἀναγνωρίσουν τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην τῆς Κωνσταντινούπολης ἀρχηγὸ τους καὶ γι' αὐτὸ τὸ Πατριαρχεῖο τοὺς ἀποκήρυξε. Ἡ Βουλγαρικὴ Ἐκκλησία ἀρχηγὸ ἔχει τὸν Ἐξαρχο, ποὺ μένει στὴν Κωνσταντινούπολη. Ἐξαρχος σημαίνει μητροπολίτης ἀνεξάρτητος.

Σχισματικοί είναι και οι Κόπτες, που ζούν στη Συρία, οι Ἀρμένιοι και οι Ἀβησσύνιοι. Αὐτοὶ λέγονται μονοφυσίτες, γιατί πιστεύουν στὴν αἵρεση τοῦ Νεστορίου καὶ τοῦ Εὐτυχοῦς, ὅτι ὁ Χριστὸς ἦταν μόνο Θεὸς καὶ δὲν ἔγινε ποτὲ ἄνθρωπος.

Ἑρωτήσεις : Γιατί λέγεται Χριστιανικὴ Ἐκκλησία ; Σὲ πόσους κλάδους χωρίζεται ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία ; Ποιὲς μεταβολὲς ἔφεραν στὴ θρησκεία οἱ πάπαι ; Τί ἀποτέλεσμα εἶχαν αὐτὲς οἱ μεταβολές ; Γιατί χωρίστηκε σὲ δύο καὶ ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ; Τί ἔκαμε ὁ Λούθηρος ; Πόσοι πατριάρχες εἶναι ὀρθόδοξοι ; Ποιὲς εἶναι οἱ αὐτοκέφαλες ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες ; Πῶς διοικεῖται ἡ Ἐκκλησία τῆς ἐλεύθερης Ἑλλάδας ; Ποιοὶ εἶναι σχισματικοί ; Ποιοὶ εἶναι μονοφυσίτες ;

3. Πηγὲς τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας.

Οἱ πηγές, πού διδάσκουν τοὺς Χριστιανοὺς τί πρέπει νὰ πιστεύουν καὶ τί πρέπει νὰ κάνουν, εἶναι δύο, ἡ Ἁγία Γραφή καὶ ἡ Ἱερὴ Παράδοση.

Ἁγία Γραφή. Ἡ Ἁγία Γραφή εἶναι τὰ βιβλία, πού περιέχουν τὴν ἱστορία τῆς θρησκείας μας. Ἡ Ἁγία Γραφή γράφηκε ἀπὸ θεόπνευστους ἀνθρώπους. Θεόπνευστοι ἄνθρωποι λέγονται ἐκεῖνοι, πού τοὺς φώτισε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα νὰ γράψουν τίς ἀλήθειες τοῦ Θεοῦ.

Ἡ Ἁγία Γραφή χωρίζεται σὲ δυὸ μέρη, τὴν Παλαιὰ Διαθήκη καὶ τὴν Καινὴ (νέα) Διαθήκη.

Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη περιέχει ὅσα ὁ Θεὸς φανέρωσε στοὺς Ἰσραηλίτες μὲ τοὺς πατριάρχες Ἀβραάμ, Ἰσαάκ καὶ Ἰακώβ, μὲ τὸ Μωϋσῆ καὶ τοὺς Προφῆτες. Ἡ Καινὴ Διαθήκη περιέχει ὅσα ὁ Θεὸς φανέρωσε στοὺς ἀνθρώπους μὲ τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ καὶ τοὺς Ἀποστόλους.

Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἔχει σαράντα ἕξι βιβλία.

Τὰ κυριώτερα εἶναι ἡ Πεντάτευχος, πού τὴν ἔγραψε ὁ Μωϋσῆς καὶ περιγράφει τὴ Δημιουργία τοῦ κόσμου, τὴν ἱστορία τῶν πατριαρχῶν, τὴ ζωὴ τῶν Ἑβραίων στὴν Αἴγυπτο, τὴν ἔξοδο ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο καὶ τὸ Νόμο, τὸ βιβλίον τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Νανσῆ, πού περιγράφει πῶς

οί Ἑβραῖοι κατάκτησαν τὴν Παλαιστίνη, τὸ βιβλίο τῶν Κριτῶν, πού περιέχει τὴν ἱστορία τῶν Κριτῶν, τὸ βιβλίο τῆς Ρούθ, πού περιέχει τὴν ἱστορία τῆς, τὰ βιβλία τῶν Βασιλειῶν, οἱ Ψαλμοί, πού περιέχουν ἑκατὸν πενήντα ὕμνους στὸ Θεό, πού τοὺς ἔκαμε ὁ Δανὶδ καὶ μερικοὶ ἄλλοι, αἱ Ἰσαρομίες τοῦ Σολομώντα, ἡ Σοφία τοῦ Σολομώντα, τὰ βιβλία τῶν Προφητῶν καὶ μερικὰ ἄλλα.

Τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶναι τὰ τέσσαρα εὐαγγέλια, πού τὰ ἔγραψαν ὁ Ματθαῖος, ὁ Μάρκος, ὁ Λουκᾶς καὶ ὁ Ἰωάννης, οἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, πού τις ἔγραψε ὁ Λουκᾶς, οἱ δεκατέσσαρες ἐπιστολές τοῦ Παύλου καὶ εἶναι αὐτὲς μία στοὺς Ρωμαίους, δύο στοὺς Κορινθίους, μία στοὺς Γαλάτας, μία στοὺς Ἐφεσίους, μία στοὺς Φιλιπησίους, μία στοὺς Κολοσσαεῖς, δύο στοὺς Θεσσαλονικεῖς, δύο στὸν Τιμόθεο, μία στὸν Τίτο, μία στὸ Φιλήμωνα καὶ μία στοὺς Ἑβραίους, οἱ ἑπτὰ καθολικὲς ἐπιστολές, πού εἶναι μία τοῦ Ἰακώβου, δύο τοῦ Πέτρου, τρεῖς τοῦ Ἰωάννου καὶ μία τοῦ Ἰούδα, ὅχι τοῦ Ἰσκαριώτη, καὶ ἡ Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννη, πού περιγράφει τὴν πάλη τοῦ Εὐαγγελίου μὲ τοὺς Ἰουδαίους καὶ Ἑθνικούς.

Ἰ ε ρ ῆ π α ρ ᾶ δ ο σ η. Αὐτὴ περιέχει ὅσα προφορικὰ μεταδόθηκαν ἀπὸ τὴ μιὰ γενεὰ στὴν ἄλλη καὶ εἶναι γιὰ τὶς νηστείες, γιὰ τὸ ἄναμμα τῶν κεριῶν καὶ τῶν καντηλιῶν, γιὰ τὸ θυμίαμα, γιὰ τὴν ἐνδυμασία τῶν κληρικῶν, γιὰ τὸν ἀγιασμό τῶν νερῶν, γιὰ τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ κλπ.

Οἱ διαμαρτυρούμενοι δὲν παραδέχονται τὴν Ἱερὴ Παράδοση.

., Ε ρ ω τ ῆ σ ε ι ς : Ποιὲς εἶναι οἱ πηγές τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας ; Σὲ πόσα μέρη χωρίζεται ἡ ἈΓραφή ; Ποιὰ εἶναι τὰ κυριώτερα βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ; Ποιὰ εἶναι τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης ; Τί εἶναι Ἱερὴ παράδοση ;

4. Τὸ σύμβολον τῆς Πίστεως

“Ὅταν στὴν Κωνσταντινούπολη ἦταν αὐτοκράτορας ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, παρουσιάστηκε στὴν Ἀλεξάν-

δρεια ἢ αἵρεση τοῦ Ἀρείου, πού τάραξε ὅλο τὸ Χριστιανισμό. Ὁ Ἀρειος κήρυττε πὼς ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι Θεός, ἀφοῦ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα. Πολλοὶ Χριστιανοὶ ἀκολουθοῦσαν τὴν αἵρεση τοῦ Ἀρείου καὶ πολλὰς ταραχὰς καὶ φιλονεικίες γίνονταν στοὺς Χριστιανούς.

Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, γιὰ νὰ παύσουν οἱ ταραχὰς, κάλεσε στὰ 325 μεγάλη Σύνοδο στὴ Νίκαια ἀπὸ ἐπισκόπους, γιὰ νὰ συζητήσουν τὸ ζήτημα τοῦ Ἀρείου. Ἡ Σύνοδος καταδίκασε τὴν αἵρεση τοῦ Ἀρείου καὶ ἔκαμε τὸ σύμβολο τῆς Πίστεως (Πιστεύω), πού περιέχει μὲ συντομία ὅσα πρέπει νὰ πιστεῦθῃ ἕνας Χριστιανός. Σύμβολο σημαίνει σημάδι κι ἀπ' αὐτὸ γνωρίζεται κάθε Χριστιανός.

Τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως ἔχει δώδεκα ἄρθρα, δηλ. δώδεκα παραγράφους. Καὶ τὰ ἑπτὰ πρῶτα τὰ ἔκαμε ἡ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος τῆς Νίκαιας στὰ 325 καὶ τὰ ἄλλα πέντε ἢ δευτέρη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος στὰ 381 στὴν Κωνσταντινούπολη μὲ αὐτοκράτορα τὸ Μεγάλο Θεοδόσιο.

Ἐ ρ ω τ ῆ σ ε ι ς : Τί σημαίνει Σύμβολο τῆς Πίστεως ; Πότε ἔγινε ; Ἀπὸ ποιά ἀφορμὴ ; Πόσα ἄρθρα ἔχει ;

5. Ἐξήγηση τοῦ συμβόλου τῆς Πίστεως.

Τὸ πρῶτο ἄρθρο τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως εἶναι «Πιστεύω εἰς ἕνα Θεόν, πατέρα, παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀορατῶν».

Μὲ αὐτὸ ὁ Χριστιανὸς ὁμολογεῖ, ὅτι πιστεύει σὲ ἕνα μόνο Θεό, πού εἶναι πατέρας ὅλων τῶν ἀνθρώπων, παντοκράτορας, δηλ. κυβερνᾷ τὸν κόσμον ὅπως αὐτὸς θέλει, πού ἔκαμε τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ καὶ ἐκεῖνα πού δὲ βλέπομε. Τὰ πράγματα πού δὲ βλέπομε εἶναι οἱ ἄγγελοι καὶ ἡ ψυχὴ.

Γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ Θεοῦ ἔχομε πολλὰς ἀποδείξεις. Οἱ κυριώτερες εἶναι δύο : Ἡ πρώτη εἶναι, πὼς ὅ,τι ὑπάρχει στὸν κόσμον ἔχει τὸν τεχνίτη του, τὸ δημιουργό του. Τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ μόνο του. Ἄν ἕνα σπῆτι

δὲν μπορῆ νὰ γίνῃ μόνο του, πῶς μποροῦσε νὰ γίνῃ μό-
νος του ὁ ἀπέραντος κόσμος ; Κάποια μεγάλη δύναμη
δημιούργησε τὸν κόσμο καὶ τὸν κυβερνᾷ καὶ αὐτὴ ἡ
δύναμη εἶναι ὁ Θεός.

Ἄλλη ἀπόδειξη εἶναι, πῶς ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τό-
τε, ποὺ φάνηκαν στὸν κόσμο, ἀναγνωρίζουν κάποια δύ-
ναμη ἀνώτερη, ποὺ δημιούργησε τὸν κόσμο. Ἄδιάφορο
τώρα ἂν στὴν ἀμάθειά τους πίστευαν πῶς ἡ δύναμη αὐ-
τὴ εἶναι ὁ ἥλιος ἢ κανένας βράχος ἢ κανένα ποτάμι. Ἡ
ἰδέα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἔμφυτη στοὺς ἀνθρώπους. Αὐτὸ
μᾶς δείχνει πῶς ὑπάρχει Θεός, ἀφοῦ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι
τὸν ἀσθάνονται μέσα στὴν ψυχὴ τους.

Ἰδιότητες τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεός εἶναι πνεύ-
μα, δηλ. δὲν ἔχει τίποτε, ποὺ νὰ τὸ αἰσθανόμαστε μὲ μιὰ
καὶ μὲ περισσότερες αἰσθήσεις μας. Καὶ ἐπειδὴ εἶναι
πνεῦμα, εἶναι : 1ο) πανταχοῦ παρών. Δὲν κατοικεῖ οὔτε
στοὺς οὐρανοὺς, οὔτε σὲ ναοὺς, οὔτε σὲ ὠρισμένο μέ-
ρος τῆς γῆς, παρὰ βρίσκεται παντοῦ. Καὶ ἂν ἡ Γραφὴ
λέγει, ὅτι κατοικεῖ στοὺς οὐρανοὺς, τὸ κάνει, γιὰ νὰ
δείξῃ τὸ μεγαλεῖον του. Καὶ ἀφοῦ βρίσκεται παντοῦ,
δὲν ἔχει οὔτε ἀρχή, οὔτε τέλος, παρὰ εἶναι ἀπειρος.
2ο) Ὁ Θεός εἶναι αἰώνιος, δηλ. δὲν ἔχει οὔτε ἀρχή,
οὔτε τέλος. Ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀρχή, τὴ γέννησή του
καὶ τέλος τὸ θάνατό του. Ὁ Θεός οὔτε γεννήθηκε, οὔτε
θὰ πεθάνῃ, εἶναι λοιπὸν αἰώνιος καὶ ἀναλλοίωτος, δηλ.
δὲν μεταβάλλεται καθόλου. 3ο) Εἶναι παντοδύναμος,
δηλ. μπορεῖ νὰ κάνῃ ὅ,τι θέλει. Μόνο τὸ κακὸ δὲν κά-
νει, γιατί δὲ θέλει. 4ο) Εἶναι παντογνώστης, δηλ. γνω-
ρίζει ὅλα τὰ πράγματα κι ἐκεῖνα, ποὺ ἔγιναν κι' ἐκεῖ-
να, ποὺ γίνονται, κι ἐκεῖνα ποὺ θὰ γίνουν. 5ο) Εἶναι
πάνσοφος, δηλ. ἔκαμε τὸν κόσμο καὶ τὸν κυβερνᾷ μὲ
ἄπειρη σοφία. 6ο) Εἶναι πανάγιος, ἀγαπᾷ καὶ προστα-
τεύει μόνο τὸ καλὸ καὶ ἀποστρέφεται τὸ κακὸ. 7ο) Εἶ-
ναι δίκαιος, ἀνταμείβει τὸ ἀγαθὸ καὶ τιμωρεῖ τὸ κακὸ.
8ο) Εἶναι πανάγαθος, ἀγαπᾷ τοὺς ἀνθρώπους σὰν πα-
τέρας, λυπᾶται τοὺς ἀμαρτωλοὺς καὶ συγχωρεῖ αὐτοὺς.
ὅταν μετανοοῦν.

Ἡ Ἀγία Τριὰς. Ὁ Θεός εἶναι ἓνας, ἀπο-

τελείται όμως από τρία πρόσωπα, τὸν Πατέρα, τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Τὴν Ἁγία Τριάδα μᾶς τὴ δῆλωσε καθαρὰ ὁ Χριστός, ὅταν εἶπε στοὺς μαθητές του : « Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ».

Καὶ ἡ Ἁγία Τριάδα φανερώθηκε, ὅταν βαπτίστηκε ὁ Χριστός. Τότε ὁ Πατέρας φώναξε : « Αὐτός εἶναι ὁ ἀγαπητός μου υἱός » ὁ υἱὸς εἶχε γίνει ἄνθρωπος καὶ τὸ Πνεῦμα φάνηκε σὰν περιστέρι.

Καὶ ὁ Πατέρας εἶναι Θεὸς καὶ ὁ Υἱὸς εἶναι Θεὸς καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι Θεός, μὰ δὲν εἶναι ὅμως τρεῖς θεοί, παρὰ ἕνας, γιατί καὶ τὰ τρία πρόσωπα τῆς Ἁγίας Τριάδος εἶναι ἀπὸ μιὰ οὐσία. Ὁ Υἱὸς γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα ἐκπορεύεται μόνο ἀπὸ τὸν Πατέρα.

Ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου. Ἡ Ἁγία Γραφή μᾶς λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς δημιούργησε τὸν κόσμο μὲ μόνο τὸ λόγο του σὲ ἕξι ἡμέρες. Τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως λέγει τὸ Θεὸ ποιητὴν ὁρατῶν καὶ ἀορατῶν. Ὅρατὰ εἶναι ὅσα βλέπομε, ἀόρατα ὅσα δὲ βλέπομε καὶ αὐτὰ εἶναι οἱ Ἄγγελοι καὶ οἱ ψυχές.

Οἱ Ἄγγελοι εἶναι πνεύματα ἀσώματα, ἀόρατα καὶ ἀθάνατα. Ὁ Θεὸς δημιούργησε τοὺς Ἄγγελους ὅλους ἀγαθοὺς. Μερικοὶ ὅμως ἀπ' αὐτοὺς περηφανεύτηκαν καὶ θέλησαν νὰ γίνουν ἴσοι μὲ τὸ Θεὸ καὶ ἀνεξάρτητοι καὶ ὁ Θεὸς τοὺς ἔδιωξε καὶ ἔγιναν πόνηροὶ δαίμονες. Οἱ ἀγαθοὶ Ἄγγελοι ἐκτελοῦν τὶς παραγγελίες τοῦ Θεοῦ καὶ προστατεύουν τοὺς ἀγαθοὺς ἀνθρώπους. Οἱ πονηροὶ δαίμονες παρακινοῦν τοὺς ἀνθρώπους πάντα σὲ τὸ κακό.

Ὁ ἄνθρωπος. Ὁ ἄνθρωπος ἔχει σῶμα καὶ ψυχή. Τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ὁ Θεὸς ἔπλασε ἀπὸ χῶμα καὶ τὴν ψυχή του τὴ φύσησε σὲ τὸ πρόσωπό του. Ἀπὸ μιὰ πλευρά του ἔκαμε τὴ γυναίκα. Ὁ Θεὸς ἔκαμε τὸν ἄνθρωπο ἐλεύθερο νὰ κἀνὴ τὸ καλὸ ἢ τὸ κακό καὶ γι' αὐτὸ ὁ ἄνθρωπος κάνει ἁμαρτίες, ὅταν θέλῃ.

Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι πνεῦμα, ὅπως ὁ Θεὸς καὶ ἀθάνατη.

Ἡ προπατορικὴ ἁμαρτία. Ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὐὰ ζοῦσαν εὐτυχισμένοι στὸν Παράδεισο. Ὁ Θεὸς τοὺς εἶπε νὰ τρῶν καρπούς ἀπ' ὅλα τὰ δένδρα τοῦ Παραδείσου, μόνον ἀπὸ τὸ δένδρο τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ νὰ μὴ φάγουν. Οἱ πρωτόπλαστοι ὁμῶς παράκουσαν, ἔφαγαν ἀπ' αὐτὸ καὶ ὁ Θεὸς ἔδιωξε αὐτοὺς ἀπὸ τὸν Παράδεισο.

Αὐτὴ εἶναι ἡ προπατορικὴ ἁμαρτία, καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἦλθε στὸν κόσμον, νὰ μᾶς σώσῃ ἀπ' αὐτή.

Ἡ Θεία πρόνοια. Ἀφοῦ ὁ Θεὸς δημιούργησε τὸν κόσμον, δὲν τὸν ἄφησε στὴν τύχη του. Φροντίζει γιὰ κάθε πλάσμα του νὰ ζῆ καὶ νὰ κἀνῆ τὸν προορισμὸ του. Γι' αὐτὸ βρέχει, νὰ ζωογονῆ τὴ γῆ, γι' αὐτὸ κάνει τὴ ζέστη νὰ ὠριμάζουν οἱ καρποί.

Γιὰ τὸν ἄνθρωπον φροντίζει νὰ εἶναι πάντα ἀγαθὸς καὶ νὰ κἀνῆ τὸ θέλημά του. Ἡ φροντίδα τοῦ Θεοῦ γιὰ τὸν κόσμον λέγεται Θεία πρόνοια.

Ἐρωτήσεις : Ποιές εἶναι οἱ ιδιότητες τοῦ Θεοῦ ; Τί εἶναι Ἁγία Τριάδα ; Πότε αὐτὴ φανερώθηκε ; Τί εἶναι οἱ Ἄγγελοι ; Πόσων εἰδῶν Ἄγγελοι εἶναι ; Τί κάνουν οἱ Ἄγγελοι ; Πῶς πλάστηκε ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὸ Θεό ; Ποιά εἶναι ἡ προπατορικὴ ἁμαρτία ; Τί εἶναι Θεία πρόνοια ;

6. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς.

Τὸ 2ο ἄρθρο τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως λέγει γιὰ τὸ Χριστό : «Καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινόν, ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο».

Δηλαδή ὁ Χριστιανὸς ὁμολογεῖ πῶς πιστεύει καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ποὺ εἶναι υἱὸς τοῦ Θεοῦ μονογενῆς, ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα προτῆτερα

ἀπὸ ὅλους τοὺς αἰῶνες, δηλ. ὁ Χριστὸς δὲν ἔχει ἀρχή. Φῶς ὁ Χριστός, γεννήθηκε ἀπὸ τὸ φῶς, τὸν Πατέρα. Ὁ Χριστὸς εἶναι Θεὸς ἀληθινὸς καὶ γεννήθηκε ἀπὸ θεοῦ ἀληθινού, δὲν εἶναι πλάσμα τοῦ Πατέρα, ὅπως ὁ ἄνθρωπος, παρὰ εἶναι ἀπὸ τὴν αὐτὴ οὐσία, Θεὸς κι αὐτός, ἴσος μὲ τὸν Πατέρα. Ὁ Χριστὸς εἶναι καὶ ὁ λόγος τοῦ Πατέρα, πὺ μ' αὐτὸν ὁ Θεὸς δημιούργησε τὸν κόσμον.

Τὸ 3ο ἄρθρο λέγει γιὰ τὸ Χριστό : «Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Πρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα».

Δηλαδή, πὺς γιὰ χάρη τῶν ἁμαρτωλῶν ἀνθρώπων, γιὰ νὰ μᾶς σώση ἀπὸ τὴν προπατορικὴ ἁμαρτία, κατέβηκε ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς καὶ ἔγινε ἄνθρωπος ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο καὶ Μαρία τὴν Παρθένο.

Τὸ 4ο ἄρθρο «Σταυρθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ παθόντα καὶ ταφέντα».

Δηλαδή, σταυρώθηκε γιὰ χάρη μας τὴν ἐποχὴ τοῦ Ποντίου Πιλάτου καὶ ὑπόφερε ἐπάνω στὸ σταυρὸ καὶ ἐνταφιάστηκε.

Τὸ 5ο ἄρθρο «Καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφάς». Δηλαδή τὴν τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήθηκε, ὅπως μᾶς λέγει ἡ Ἁγία Γραφή στὰ βιβλία τῶν Προφητῶν.

Τὸ 6ο ἄρθρο «Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρός». Δηλαδή ἀναλήφτηκε στοὺς οὐρανοὺς καὶ κάθησε στὰ δεξιὰ τοῦ Πατέρα.

Τὸ 7ο ἄρθρο «Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὕ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος».

Δηλαδή, θὰ ἔλθῃ πάλι στὴ δευτέρῃ παρουσίᾳ, νὰ κρίνῃ ζωντανούς καὶ πεθαμένους καὶ στὴ βασιλείᾳ του δὲν εἶναι τέλος.

Αὐτὰ εἶναι ὅλα ὅσα γράφει τὸ Σύμβελο τῆς Πίστεως γιὰ τὸ Χριστό.

Πὺς ὁ Χριστὸς ἔσωσε τὸν κόσμον. Ὁ Χριστὸς ἦλθε στὸν κόσμον, ὅταν οἱ ἄνθρωποι κατάν-

τησαν πολύ άμαρτωλοί, όταν τὸ κακὸ εἶχε κορυφωθῆ. Καὶ ἔσωσε τὸν κόσμον πρῶτο μὲ τὴ διδασκαλία του καὶ δεῦτερο μὲ τὸ παράδειγμά του.

Ὁ Χριστὸς διδάξε δυὸ μεγάλες ἐντολές, τὴν ἀγάπην στὸ Θεὸ καὶ τὴν ἀγάπην στὸν πλησίον. Ἐπάνω σ' αὐτὲς στήριξε ὅλη τὴ διδασκαλία του. Μὲ τὸν πλησίον ἐννοεῖ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς ξένους καὶ τοὺς ἀλλόπιστους καὶ τοὺς εὐεργετοῦσε. Ὅλα τὰ θαύματά του εἶναι εὐεργεσίες στοὺς ἀνθρώπους. Καὶ στὸ τέλος γιὰ χάριν τῶν ἀνθρώπων καὶ σταυρώθηκε.

Ἐρωτήσεις : Τί λέγει τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως γιὰ τὸ Χριστό ; Πῶς ἔσωσε ὁ Χριστὸς τοὺς ἀνθρώπους ; Ποῦ στήριξε τὴ διδασκαλία του ; Τί παράδειγμα μᾶς ἔδωσε ;

7. Τὸ "Ἅγιον Πνεῦμα.

Τὸ 8ο ἄρθρο τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως λέγει γιὰ τὸ "Ἅγιον Πνεῦμα : «Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ "Ἅγιον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν».

Τὸ "Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι τὸ τρίτο πρόσωπο τῆς Ἁγίας Τριάδος. Λέγεται κύριον, γιὰτὶ δὲν εἶναι κατώτερο ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ Υἱόν, παρὰ ἴσο μ' αὐτούς. Λέγεται ζωοποιόν, γιὰτὶ δίνει ζωὴν σὲ ὅλα τὰ πλάσματα. Ἐκπορεύεται μόνον ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ ὄχι καὶ ἀπὸ τὸν Υἱόν, ὅπως πιστεύουν οἱ καθολικοί. Τὸ προσκυνούμε καὶ τὸ δοξαζόμε, ὅπως τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν, γιὰτὶ εἶναι ἀπὸ τὴν ἴδια οὐσία καὶ ἴσο μ' αὐτούς καὶ αὐτὸ φώτισε τοὺς πρῶτους καὶ τοὺς ἄλλους ἀνδρες, ποὺ ἔγραψαν τὴν Ἁγία Γραφή.

Τὸ "Ἅγιον Πνεῦμα φώτισε καὶ τοὺς Ἀποστόλους τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς καὶ δίδαξαν τὸ Εὐαγγέλιο σὲ διάφορες γλῶσσες.

Ἐρωτήσεις : Τί λέγει τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως γιὰ τὸ "Ἅγιον Πνεῦμα ; Γιατί λέγεται κύριον ; Γιατί λέ-

γεται ζωοποιόν ; Γιατί τὸ προσκυνοῦμε σὰν τὸν Πατέρα καὶ Υἱόν ; Τί ἔκαμε στοὺς προφήτες τὸ "Ἁγιο Πνεῦμα ;

8. Ἡ Ἐ κ λ η σ ί α.

Τὸ 9ο ἄρθρο τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως γράφει γιὰ τὴν Ἐκκλησία : «Εἰς μίαν ἁγίαν, καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν».

Μὲ αὐτὸ ὁ Χριστιανὸς ὁμολογεῖ, ὅτι πιστεύει εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐκκλησία εἶναι πολλοὶ ἄνθρωποι μαζί, πού πιστεύουν στὸν Ἰησοῦ Χριστό. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλλη-νες, ὅταν ἔλεγαν ἐκκλησία, ἐνοοῦσαν συνάθροιση πολ-λῶν ἀνθρώπων. Ἐπειδὴ καὶ οἱ Χριστιανοὶ δὲν προσεῦ-χονται πάντοτε ἕνας ἕνας, παρὰ πολλοὶ μαζί, γι' αὐτὸ ὅταν βρίσκονται πολλοὶ Χριστιανοὶ καὶ προσεύχονται μαζί, αὐτὸ λέγεται ἐκκλησία. Καὶ τὸ κτίριο, πού προσ-εῦχονται, κι αὐτὸ ἐκκλησία λέγεται.

Τὴν Ἐκκλησία σύστησε ὁ Χριστὸς καὶ τὴν ξάπλωσαν οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ διάδοχοί τους.

Ἡ Ἐκκλησία λέγεται μία, γιατί μία εἶναι καὶ ἡ κε-φαλὴ τῆς : ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Λέγεται ἁγία, γιατί ἁ-γιος εἶναι καὶ ὁ Χριστός, πού τὴ σύστησε. Λέγεται κα-θολικὴ, γιατί πρᾶρισμός τῆς εἶναι νὰ ξαπλωθῆ σ' ὅλον τὸν κόσμο, καὶ ἀποστολικὴ, γιατί πρῶτα ξαπλώθηκε μὲ τοὺς Ἀποστόλους καὶ ἀργότερα μὲ τοὺς διαδόχους αὐτῶν.

Στὰ πρῶτα χρόνια τοῦ Χριστιανισμοῦ ἡ Ἐκκλησία ἦταν μία. Στὸν 9ο ὅμως αἰῶνα ἀπὸ τίς ὑπερβασίες τοῦ πάπα, χωρίστηκε σὲ Ἀνατολικὴ καὶ Δυτικὴ Ἐκκλησία καὶ στὸ 16ο αἰῶνα χωρίστηκαν ἀπὸ τὴ Δυτικὴ Ἐκκλη-σία οἱ διαμαρτυρούμενοι.

Ἡ Ἀνατολικὴ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία διατηρεῖ τὰ δόγματα καὶ τὴν τάξη τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως μᾶς τὰ παράδωσαν οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ Σύνοδοι.

Ἐ ρ ω τ ῆ σ ε ι ς : Τί λέγεται Ἐκκλησία ; Ποίος τὴ σύ-στησε ; Γιατί λέγεαι μία ; Γιατί λέγεται ἁγία ; Γιατί λέγεται καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ;

9. Τὸ βάπτισμα.

Τὸ 10ο ἄρθρο τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως λέγει : «Ὁμολογῶ ἐν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν».

Μὲ αὐτὸ ὁ Χριστιανὸς ὁμολογεῖ πὼς ὑπάρχει ἓνα βάπτισμα, τοῦ μ' αὐτὸ καθαρίζεται ἡ ψυχὴ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας. Τὸ βάπτισμα τὸ σύστησε ὁ Ἰησοῦς Χριστός, γιατί κι αὐτὸς βαφτίστηκε στὸν Ἰορδάνη ποταμὸ ἀπὸ τὸν Ἰωάννη.

10. Ἀνάσταση νεκρῶν καὶ μέλλουσα ζωὴ.

Τὰ 11ο καὶ 12ο ἄρθρα τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως λέγουν : «Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος».

Μὲ αὐτὰ ὁμολογεῖ ὁ Χριστιανός, ὅτι περιμένει ν' ἀναστηθοῦν οἱ νεκροὶ καὶ νὰ κριθοῦν ἀπὸ τὸ Χριστό, ὅταν ξανάλθῃ στὸν κόσμο, ὄχι ἔπως τὴν πρώτη φορὰ γιὰ νὰ διδάξῃ καὶ ὑποφέρῃ, παρὰ γιὰ νὰ κρίνῃ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ζωντανοὺς καὶ πεθαμένους, σύμφωνα μὲ τὰ ἔργα τους. Καὶ οἱ δίκαιοι θὰ ἀνταμειφθοῦν αἰῶνια καὶ οἱ κακοὶ θὰ τιμωρηθοῦν αἰῶνια.

Ἐπίσης ὁ Χριστιανὸς ὁμολογεῖ καὶ πιστεύει πὼς δὲν ὑπάρχει μόνον αὐτὴ ἡ πρόσκαιρη ζωὴ τῆς γῆς, παρὰ ὑπάρχει καὶ μιὰ ἄλλη, ἅμα πεθάνωμε, αἰῶνια ζωὴ. Κι ἐδῶ στὴ γῆ ζοῦμε μὲ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴ μας, στὴν αἰῶνια ὅμως ζωὴ θὰ ζοῦμε μόνο μὲ τὴν ψυχὴ μας.

Τ Α Μ Υ Σ Τ Η Ρ Ι Α

---

11. Τί εἶναι τὰ μυστήρια.

Τὰ μυστήρια εἶναι κάτι ἱερὲς τελετές, ποὺ τῆς σύστησε ὁ Χριστός καὶ οἱ Ἀπόστολοι. Μὲ αὐτὲς μεταδίνεται στους Χριστιανοὺς ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ.

Τὰ μυστήρια εἶναι ἑπτὰ, τὸ βάπτισμα, τὸ χρῖσμα, ἡ ἐξομολόγησις, ἡ εὐχαριστία, ὁ γάμος, ἡ ἱερωσύνη καὶ τὸ εὐχέλαιο. Ἀπ' αὐτὰ τὰ τέσσερα πρῶτα εἶναι ὑπο-

χρεωτικά. Δέν μπορεί νά έννοηθῆ Χριστιανός, χωρίς αὐτά. Τά τρία τελευταῖα δέν εἶναι ὑποχρεωτικά. Ἄν θέλῃ ὁ Χριστιανός τὰ ἐκτελεῖ.

Ἡ Δυτική Ἐκκλησία παραδέχεται καί τὰ ἑπτὰ μυστήρια, οἱ διαμαρτυρόμενοι παραδέχονται μόνον δύο, τὸ βάπτισμα καί τὴ θεία εὐχαριστία.

12. Τὸ β ά φ τ ι σ μ α.

Μὲ τὸ βάπτισμα πιστεύομε, ὅτι, ὅπως καθαρίζεται τὸ σῶμα μὲ τὸ νερό, ἔτσι καθαρίζεται καί ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸ προπατορικὸ ἁμάρτημα.

Ὅταν ὁ παπᾶς βαπτίζει ἕναν ἄνθρωπο, τρεῖς φορές τὸν βουτᾶ μέσα στὸ νερό καί τρεῖς φορές τὸν σηκώνει καί τὰ τρία βουτήματα σημαίνουν τὴν ταφή τοῦ Χριστοῦ καί τὰ τρία σηκώματα, τὴν ἀνάστασή Του.

Τὸ βάπτισμα τὸ σύστησε ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, ὅταν εἶπε στοὺς μαθητές του : «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος».

Στὰ πρῶτα χρόνια τοῦ Χριστιανισμοῦ οἱ ἄνθρωποι βαπτίζονταν μεγάλοι, σήμερα ὅμως βαπτίζονται μικροί. Μόνον ὅταν κανεῖς εἶναι ἀλλόθρησκος καί θέλῃ νά γίνῃ Χριστιανός ὀρθόδοξος, βαπτίζεται μέγας.

Πρὶν βαπτιστῆ κανεῖς, πρέπει νά πιστεύῃ καί νά βεβαιώῃ. Γι' αὐτὸ στὰ πρῶτα χρόνια, πρὶν βαπτιστοῦν οἱ μεγάλοι, τοὺς κατηχοῦσαν, δηλ. τοὺς δίδασκαν τὸ Χριστιανισμὸ καί τοὺς μάθαιναν τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως. Ἐκεῖνος, ποὺ θὰ βαπτίζοταν, ἔπρεπε νά εἰπῆ τρεῖς φορές τὸ «Πιστεύω», γιὰ νά δείξῃ τὴν πίστη του. Σήμερα, ποὺ βαπτίζονται οἱ ἄνθρωποι μικροί, τὸ «Πιστεύω» τὸ λέγει ὁ ἀνάδοχος (νουνός) τοῦ παιδιοῦ.

Τὸ παιδί πρέπει νά βουτιέται ὀλόκληρο μέσα στὸ νερό. Ἄν ὅμως εἶναι ἄρρωστο, τὸ βάπτισμα μπορεί νά γίνῃ καί μόνο μ' ἕνα ἀπλὸ ράντισμα μὲ νερό.

Οἱ καθολικοὶ καί οἱ διαμαρτυρόμενοι κάνουν τὸ βάπτισμα μόνον μὲ ράντισμα.

Ἐρωτήσεις: Τί σημαίνει τὸ βάπτισμα; Τί σημαίνουν τὰ τρία βουτήματα; Πρὶν βαπτιστῆ ἕνας μεγάλος, τί τοῦ κάνουν; Τί πρέπει νὰ ξέρη ἕνας πρὶν βαπτιστῆ; Πῶς κάνουν τὸ βάπτισμα οἱ δυτικοὶ καὶ οἱ διαμαρτυρόμενοι;

13. Τὸ Χρῖσμα.

Ἀμέσως μετὰ τὸ βάπτισμα γίνεται τὸ χρῖσμα. Παίρνει ὁ παπᾶς ἅγιο Μύρο καὶ ἀλείφει τὸ μέτωπο, τὰ μάτια, τὰ ρουθόνια, τὰ χεῖλη, τ' αὐτιά, τὸ στήθος, τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια τοῦ παιδιοῦ, πὺν βαπτίστηκε κάνοντας μετὰ τὸ Μύρο τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ καὶ λέγοντας: «Σφραγίς δωρεᾶς Πνεύματος Ἁγίου, Ἀμήν». Δηλαδή μετὰ τὸ χρῖσμα βεβαιώνεται τὸ δῶρο, πὺν κάνει τὸ Ἁγιο Πνεῦμα στὸν ἄνθρωπο, πὺν βαπτίζεται, γιὰ νὰ τὸν φωτίση.

Χτὸ Μύρο τὸ κάνουν στὰ Πατριαρχεῖα τῆς Κωνσταντινουπόλης τῆ Μεγάλῃ Πέμπτῃ, μετὰ μεγάλη τελετὴ ἀπὸ σαράντα διάφορα μυρουδικά. Ἀπὸ ἐκεῖ τὸ παίρνει καὶ ἡ αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος γιὰ σημεῖο σεβασμοῦ.

Οἱ δυτικοὶ καὶ οἱ διαμαρτυρόμενοι κάνουν τὸ χρῖσμα ὄχι ὕστερα ἀπὸ τὸ βάπτισμα, ἀλλὰ στὰ ἀρσενικά παιδιὰ, ὅταν γίνουν δεκατεσσάρων χρονῶν καὶ στὰ θηλυκά, ὅταν γίνουν δώδεκα. Καὶ τὸ κάνει ἐπίσκοπος ὄχι ἀπλὸς παπᾶς. Καὶ χρίζει μόνο τὸ μέτωπο.

Ἐρωτήσεις: Γιότε γίνεται τὸ χρῖσμα; Τί ἀλείφει ὁ παπᾶς; Τί λέει; Ποῦ φτιάχνουν τὸ Μύρο; Πότε κάνουν τὸ χρῖσμα οἱ δυτικοὶ καὶ οἱ διαμαρτυρόμενοι;

14. Ἡ ἐξομολόγησις.

Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι κάνουν ἁμαρτίες. Πρέπει ὅμως νὰ μετανοοῦν γι' αὐτὲς καὶ νὰ προσπαθοῦν νὰ μὴ τις ξανακάνουν. Γιὰ νὰ εἶναι ἐπισημότερη ἢ μετάνοια, ὁ Χριστιανὸς πηγαίνει στὸν πνευματικὸ καὶ ἐξομολογεῖται,

Κατήχησις καὶ Λειτουργικὴ Π. Παναγοπούλου

δηλ. τοῦ λέγει μὲ εἰλικρίνεια ὅλες τὶς ἁμαρτίες του καὶ ὁ πνευματικὸς ἂν διακρίνη, ὅτι ὁ ἄνθρωπος μετανόησε εἰλικρινά, τοῦ συγχωρεῖ τὶς ἁμαρτίες.

Οἱ πνευματικοὶ ἔχουν δικαίωμα νὰ συγχωροῦν ἁμαρτίες, γιατί εἶναι διάδοχοι τῶν Ἀποστόλων καὶ σ' αὐτοὺς εἶχε δώσει ὁ Χριστὸς αὐτὸ τὸ δικαίωμα.

Πνευματικοὶ λέγονται οἱ παπάδες ἐκεῖνοι, πού πῆραν τὴν ἄδεια ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο νὰ ἐξομολογοῦν.

Οἱ ἄνθρωποι συνηθίζουν νὰ ἐξομολογοῦνται πρὶν κοινονήσουν. Πρέπει ὅμως νὰ ἐξομολογοῦνται κάθε φορά, παῦ αἰσθάνονται πὼς ἔχουν ἁμαρτίες.

Ἐρωτήσεις: Ποιὸς κάνει τὴν ἐξομολόγηση; Ἀπὸ ποῦ πῆραν τὸ δικαίωμα οἱ πνευματικοὶ νὰ συγχωροῦν ἁμαρτίες; Πότε συνηθίζουν οἱ ἄνθρωποι νὰ ἐξομολογοῦνται;

15. Ἡ θεία εὐχαριστία.

Στὸ Μυστικὸ Δεῖπνο ὁ Χριστὸς πῆρε τὸ ψωμὶ καὶ ἀφοῦ τὸ εὐλόγησε, ἔδωσε στοὺς μαθητές του νὰ φᾶνε καὶ τοὺς εἶπε: «Λάβετε, φάγετε, τοῦτο ἐστὶ τὸ σῶμά μου». Ἐπειτα πῆρε τὸ ποτήρι μὲ τὸ κρασί καὶ εἶπε: «Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες, τοῦτο ἐστὶ τὸ αἷμά μου».

Καὶ οἱ Χριστιανοὶ γιὰ νὰ θυμούμαστε τὸ Μυστικὸ Δεῖπνο καὶ τὰ Πάθη τοῦ Χριστοῦ, κάνομε τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας. Τρῶμε λίγο ψωμάκι καὶ πίνομε λίγο κρασί, πού μᾶς δίνει ὁ παπᾶς ἀπὸ τὸ δυσκοπότηρο καὶ ἔτσι βάζομε στὰ σπλάγχνα μας τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Λέγεται εὐχαριστία, γιατί ὁ Χριστὸς εὐχαρίστησε τὸ Θεὸ πρὶν δώσει στοὺς μαθητές του τὸ ψωμὶ καὶ τὸ κρασί. Ὁ Χριστιανός, γιὰ νὰ δεχτῆ τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, πρέπει νὰ εἶναι καθαρὸς καὶ στὸ σῶμα καὶ στὴν ψυχὴ. Γι' αὐτὸ πρὸ τῆς κοινωνίας γίνεται ἡ ἐξομολόγηση, γιὰ νὰ καθαριστῆ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες.

Στὰ πρῶτα χρόνια οἱ Χριστιανοὶ κοινωνοῦσαν σὲ κάθε λειτουργία, ὅπως κοινωνοῦν σήμερα οἱ κληρικοὶ, σή-

μερα ὅμως κοινωνοῦν συνήθως τέσσαρες φορές τὸ χρόνο: τὰ Χριστούγεννα, τὸ Πάσχα, τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων καὶ στὴν Κοίμησι τῆς Θεοτόκου.

Τὸ ψωμί τῆς Κοινωνίας σ' ἐμᾶς τοὺς ὀρθόδοξους εἶναι ἔνζυμο, δηλ. συνηθισμένο ψωμί, πὺ τρῶμε, στοὺς δυτικούς ὅμως καὶ διαμαρτυρούμενους τὸ ψωμί εἶναι ἄζυμο. Στὴ θεία κοινωνία αὐτοὶ δὲ δίνουν καὶ κρασί.

Ἐρωτήσεις: Τί ἔκαμε ὁ Χριστὸς στὸ Μυστικὸ Δεῖπνο; Τί κάνομε αἱ Χριστιανοὶ γιὰ νὰ θυμόμαστε αὐτό; Τί μᾶς δίνει ὁ παπᾶς; Τί παρασταίνει τὸ ψωμί καὶ τί τὸ κρασί; Πότε κοινωνοῦσαν οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ; Τί πρέπει νὰ κάνωμε πρὸ τῆς κοινωνίας; Πῶς κοινωνοῦν οἱ καθολικοὶ καὶ οἱ διαμαρτυρομεναι;

16. Ὁ γάμος.

Ὅταν ὁ Θεὸς ἔπλασε τὸν Ἀδὰμ καὶ τὸν ἔβαλε στὸν Παράδεισο, τὸν εἶδε μόνον καὶ εἶπε: «Οὐ καλὸν εἶναι τὸν ἄνθρωπον μόνον· ποιήσωμεν αὐτῷ βοηθόν». Δηλ. δὲν εἶναι καλὸ πρᾶγμα νὰ εἶναι ὁ ἄνθρωπος μόνος, ἄς τοῦ κάμωμε βοηθόν». Καὶ ἔκαμε τὴν Εὕα.

Καὶ ἀπὸ τότε ἐνώνονται ἄνδρας καὶ γυναῖκα καὶ ἀποτελοῦν οἰκογένεια. Ἡ ἔνωση αὕτη λέγεται γάμος καὶ τὸ γάμο ἢ Ἐκκλησία τὸν εὐλογεῖ καὶ τὸν θεωρεῖ μυστήριον.

Τὸ γάμο ἀγίασε καὶ ὁ Χριστὸς, γιὰ τὴν παρευρέθηκε στὸ γάμο, πὺ ἔγινε στὴν Κανὰ τῆς Γαλιλαίας.

Ὁ ἄνδρας καὶ ἡ γυναῖκα, πὺ παντρεύονται, πρέπει νὰ ἔχουν νόμιμη ἡλικία καὶ νὰ μὴ ἔχουν συγγένεια μεταξὺ τους.

Ἐρωτήσεις. Τί ἔκαμε ὁ Θεός, ὅταν εἶδε τὸν Ἀδὰμ μόνον; Πῶς θεωρεῖ τὸ γάμο ἢ Ἐκκλησία; Ποιὸς ἀγίασε τὸ γάμο;

17. Ἡ Ἰερωσύνη.

Ὅταν ἓνας Χριστιανὸς θέλῃ νὰ γίνῃ κληρικός, ὁ ἐπίσκοπος βάζει τὰ χέρια του στὸ κεφάλι τοῦ Χριστιαν-

νοῦ, τὸν εὐλογεῖ καὶ παρακαλεῖ νὰ κατέβῃ ἡ θεία χάρις καὶ νὰ φωτίσῃ τὸ χειροτονούμενο νὰ διδάσκῃ τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ τελῇ τὰ μυστήρια.

Τὸ δικαίωμα τῆς χειροτονίας τὸ ἔχουν μόνον οἱ ἐπίσκοποι ὡς διάδοχοι τῶν Ἀποστόλων. Αὐτοὶ χειροτονοῦν τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς διάκους.

“Ὅλοι οἱ κληρικοὶ πρέπει νὰ εἶναι ἐνὸς ἄνθρωποι καὶ μορφωμένοι, γιὰ νὰ μποροῦν νὰ διδάσκουν τοὺς ἀνθρώπους καὶ γιὰ νὰ εἶναι καλὸ παράδειγμα.

Οἱ βαθμοὶ τῆς ἱερωσύνης εἶναι τρεῖς, τοῦ ἐπισκόπου, τοῦ πρεσβυτέρου καὶ τοῦ διακῆ. Ὁ ἐπίσκοπος διδάσκει τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ, τελεῖ τὰ μυστήρια καὶ τὶς λειτουργίες καὶ διοικεῖ τὴν Ἐκκλησίαν. Ὁ πρεσβύτερος διδάσκει τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ, τελεῖ τὰ μυστήρια καὶ τὶς λειτουργίες. Τὸ μυστήριον τῆς ἱερωσύνης, δηλ. νὰ χειροτονήσῃ ἄλλον ἱερέα, δὲν μπορεῖ νὰ τὸ κάμῃ καὶ τὸ μυστήριον τῆς ἐξομολογήσεως τὸ κάνει μὲ τὴν ἄδεια τοῦ ἐπισκόπου. Ὁ διάκος διδάσκει τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ καὶ βοηθεῖ τὸν ἐπίσκοπον καὶ τὸν πρεσβύτερον στὰ ἔργα τους. Αὐτὸς δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ κάμῃ μόνος του λειτουργίες καὶ νὰ τελῇ μυστήρια.

Οἱ διαμαρτυρούμενοι ἔχουν μόνον δύο βαθμοὺς ἱερωσύνης, τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν διακῶν. Ἐπισκόπους δὲν ἔχουν.

Ἐ ρ ω τ ῆ σ ε ι ς : Τί κάνει ὁ ἐπίσκοπος, ὅταν χειροτονῇ ἕνα κληρικό; Πῶς πρέπει νὰ εἶναι οἱ κληρικοὶ; Πόσοι εἶναι οἱ βαθμοὶ τῆς ἱερωσύνης; Τί δικαιώματα ἔχει κάθε βαθμός;

18. Τὸ εὐχέλαιο.

Τὸ εὐχέλαιο εἶναι μυστήριον. Σ' αὐτὸ ὁ ἱερέας ἀλείβει τὸν ἄρρωστο Χριστιανὸν μὲ ἁγιασμένον λάδι καὶ παρακαλεῖ τὴν θείαν χάριν νὰ τὸν γιατρέψῃ. Τὸ μυστήριον αὐτὸ τὸ σύστησε ὁ Χριστὸς στοὺς μαθητὰς του, πού μὲ τὴν ἐντολήν του ἄλειβαν τοὺς ἀρρώστους μὲ λάδι καὶ τοὺς γιατρευαν.

Ὁ Ἰάκωβος λέγει : «Εἶναι ἄρρωστος κανέννας ἀπὸ σᾶς ; Ἄς προσκαλέσῃ τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀφοῦ τὸν ἀλείψουν μὲ λάδι, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, ἅς προσευχηθοῦν γι' αὐτόν. Καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως θὰ σώσῃ τὸν ἄρρωστο καὶ θὰ τὸν σηκώσῃ ὁ Κύριος. Καὶ ἂν ἔχη κάμη ἁμαρτίες, θὰ τοῦ συγχωρηθοῦν».

Οἱ δυτικοὶ κάνουν εὐχέλαιο μόνον στοὺς ἐτοιμοθανάτους. Οἱ διαμαρτυρούμενοι δὲν τὸ παραδέχονται καθόλου.

Ἐρωτήσεις : Τί λέγει ὁ Ἰάκωβος ; Πότε τὸ κάνουν οἱ δυτικοί ;

ΟΙ ΔΕΚΑ ΕΝΤΟΛΕΣ

19. Ποιὲς εἶναι οἱ δέκα ἐντολές.

Ὅταν οἱ Ἰσραηλίτες ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο πήγαιναν στὴν πατρίδα τους Χαναάν καὶ ἦταν στὴν ἔρημο, ὁ Μωϋσῆς ἀνέβη στὸ βουνὸ Σινᾶ καὶ ἐκεῖ ὁ Θεὸς τοῦ ἔδωσε δυὸ πέτρινες πλάκες καὶ σ' αὐτὲς ἐπάνω ἦταν γραμμένες οἱ δέκα ἐντολές.

Οἱ δέκα ἐντολές μᾶς λέγουν τί πρέπει νὰ κάνουν οἱ Χριστιανοί, ἐνῶ τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως μᾶς λέγει τί πρέπει νὰ πιστεύουν.

Ἀπὸ τίς δέκα ἐντολές οἱ τέσσαρες πρῶτες μᾶς λέγουν τὰ καθήκοντα, πού ἔχομε στὸ Θεὸ καὶ οἱ ἄλλες ἕξι τὰ καθήκοντα, πού ἔχομε στοὺς ἄλλους ἀνθρώπους.

Οἱ δέκα ἐντολές εἶναι :

1) Ἐγὼ εἶμι Κύριος ὁ Θεός σου' οὐκ ἔσονται σοι Θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ.

2) Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἰδώλον, οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω καὶ ὅσα ἐν τῇ γῆ κάτω καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασι ὑπὸ κάτω τῆς γῆς. Οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς, οὐδὲ μὴ λατρεύσης αὐτοῖς.

3) Οὐ λήψῃ τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ.

4) Μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν Σαββάτων ἀγιάζειν αὐτήν' ἕξ ἡμέρας ἔργῳ καὶ ποιήσεις πάντα τὰ ἔργα σου

τῆ δὲ ἡμέρᾳ τῆ ἑβδόμῃ σάββατα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου:

5) Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἵνα μακροχρόνιος γένη ἐπὶ τῆς γῆς.

6) Οὐ φονεύσεις.

7) Οὐ μοιχεύσεις.

8) Οὐ κλέψεις.

9) Οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδῆ.

10) Οὐκ ἐπιθυμήσεις ὅσα τῷ πλησίον σου ἐστίν.

Ὁ Χριστὸς δὲν κατάργησε τὸ δεκάλογο, παρὰ τὸν συμπλήρωσε. Καὶ γι' αὐτὸ ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία τὸν παραδέχεται.

20. Ἐξήγηση τῆς πρώτης ἐντολῆς.

«Ἐγὼ μοι Κύριος ὁ Θεός σου· οὐκ ἔσονται σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ».

Μὲ τὴν ἐντολὴ αὐτὴ διδασκόμαστε νὰ πιστεύωμε σὲ ἓνα Θεό. Ἡ ἐντολὴ αὐτὴ εἶναι ἡ βάση σὲ ὅλες τὶς ἄλλες, γιατί ἂν πιστεύωμε στὸ Θεό, ἂν τὸν ἀγαπάμε μὲ ὅλη μας τὴν καρδιά, τὴν ψυχὴ καὶ τὸ νοῦ, θὰ φυλάμε ὅλες τὶς ἐντολές του.

Τὴν ἐντολὴ αὐτὴ παραβαίνουν :

1) Οἱ ἄθεοι, ποὺ δὲν πιστεύουν καθόλου σὲ Θεό.

2) Ἐκεῖνοι, ποὺ πιστεύουν σὲ πολλοὺς θεοὺς.

3) Οἱ μάγοι, ποὺ πιστεύουν πὼς ἔχουν σχέσεις μὲ πνεύματα καὶ πὼς κατορθώνουν μὲ τὴ βοήθειά τους νὰ γιαιτρεύουν ἀρρώστους, νὰ μαντεύουν τὸ μέλλον μὲ τὰ χαρτιά ἢ μὲ ἄλλα μέσα.

4) Ἐκεῖνοι ποὺ νομίζουν εὐτυχία ἢ δυστυχία διάφορα σημεῖα τῆς Φύσεως, π. χ. τὸ κελάδημα πουλιῶν, τὴν ἐμφάνιση κομήτη, τὸ παράξενο γαύγισμα σκύλων καὶ ἄλλα τέτοια.

Ἐρωτήσεις : Τί διδασκόμαστε ἀπὸ τὴν πρώτη ἐντολή ; Ποιοὶ τὴν παραβαίνουν ;

21. Ἐξήγηση τῆς δεύτης ἐντολῆς.

«Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἰδωλον, οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω καὶ ὅσα ἐν τῇ γῆ· κάτω καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασιν ὑποκάτω τῆς γῆς. Οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς, οὐδὲ μὴ λατρεύσης αὐτοῖς».

Μὲ τὴν ἐντολὴ αὐτὴ διδασκόμαστε, ὅτι δὲν πρέπει νὰ κάνουμε ὁμοιώματα τοῦ Θεοῦ, δηλ. ἀγάλματα, εἰκόνες καὶ νὰ τὰ προσκυνοῦμε σὰ νὰ ἦταν θεοί. Ἐπίσης δὲν πρέπει νὰ νομιζόμε θεοὺς ὅσα βλέπομε στὸν οὐρανό, στὴ γῆ ἢ στὴ θάλασσα καὶ νὰ τὰ λατρεύωμε σὰ νὰ ἦταν θεοί. «Ὅλα αὐτὰ ὁ ἥλιος, τ' ἀστέρια, ἡ σελήνη, τὰ ζῶα τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θάλασσας εἶναι κτίσματα καὶ πλάσματα τοῦ Θεοῦ, ὄχι θεοί.

Ἐ ρ ω τ ῆ σ ε ι ς : Τί διδασκόμαστε ἀπὸ τὴ δεύτη ἐντολή ;

22. Ἐξήγηση τῆς τρίτης ἐντολῆς.

«Οὐ λήψη τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ». Ἡ ἐντολή αὐτὴ μᾶς διδάσκει, πὼς δὲν πρέπει νὰ πιάνωμε στὸ στόμα μας τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ γιὰ τιποτένια πράγματα.

Τὴν ἐντολὴ αὐτὴ παραβαίνουν :

1) Οἱ βλάστημοι, πού βρίζουν τὸ Θεό, τὸ Χριστό, τὸν Τίμιο Σταυρό, τὴν Παναγία καὶ τοὺς Ἁγίους.

2) Ὅσοι ὀρκίζονται γιὰ μικροπράγματα ἢ ὀρκίζονται ψεύτικα ἢ δὲν φυλᾶν τοὺς ὅρκους τους.

Ὁ ὅρκος πολλὰς φορὲς εἶναι ἀπαραίτητος, ὅταν τὸν ἐπιβάλλῃ ἡ Πολιτεία ἢ τὸ δικαστήριον. Ἡ Πολιτεία ἐπιβάλλει ὅρκο στοὺς ὑπαλλήλους της, ὅταν διορίζονται, ὅτι θὰ κάμουν τὸ καθῆκον τους σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους. Τὰ δικαστήρια ἐπιβάλλουν ὅρκο στοὺς μάρτυρες, ὅτι θὰ εἰποῦν τὴν ἀλήθεια. Ὅταν λέγωμε τὴν ἀλήθεια, δὲν πρέπει νὰ δυσκολευώμαστε νὰ ὀρκιζώμαστε.

Ὁ ψεύτικος ὅρκος στὰ δικαστήρια εἶναι κακούργημα, γιὰτὶ μπορεῖ ἓνας ἀθῶος ἄνθρωπος νὰ καταδικαστῇ ἢ ἓνας ἔνοχος νὰ γλυτώσῃ.

Ἐρωτήσεις: Τί μᾶς διδάσκει ἡ τρίτη ἐντολή ; Ποιοί παραβαίνουν τὴν ἐντολή αὐτή ; Πότε πρέπει νὰ ὀρκιζώμαστε ;

23. Ἐξήγηση τῆς τετάρτης ἐντολῆς.

«Μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν Σαββάτων ἀγιάζειν αὐτὴν ἕξ ἡμέρας ἔργῳ καὶ ποιήσης πάντα τὰ ἔργα, τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ σάββατα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου».

Ὁ Θεὸς ἔκαμε τὸν κόσμον σὲ ἕξι ἡμέρες καὶ τὴν ἑβδόμη ἀναπαύτηκε. Καὶ οἱ ἄνθρωποι λοιπὸν πρέπει νὰ ἀναπαυώμαστε.

Οἱ Ἑβραῖοι ἑβδομῆ ἡμέρα γιὰ ἀνάπαυση ἔχουν τὸ Σάββατο, ἐμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἡμέρα γιὰ ἀνάπαυση ἔχομε τὴν Κυριακή, γιὰ νὰ θυμόμαστε τὴν Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου. Ἡ Κυριακή λοιπὸν γιὰ τοὺς Χριστιανοὺς εἶναι ἑορτή.

Τὴν ἡμέρα αὐτὴ δὲν πρέπει νὰ κάνωμε καμιὰ σωματικὴ ἐργασία, ἐκτὸς ἂν πρόκηται νὰ ἐτοιμάσωμε φαγητό, νὰ σώσωμε κανένα, ποὺ κινδυνεύει, νὰ περιποιηθοῦμε ἄρρωστο, νὰ σβήσωμε καμιὰ πυρκαϊὰ καὶ γενικὰ ἂν πρόκηται νὰ κάνωμε καλό.

Τὴν ἡμέρα αὐτὴ πρέπει νὰ πηγαίνωμε στὴν ἐκκλησία καὶ νὰ παρακολουθοῦμε τὴ θεία λειτουργία.

Ἐρωτήσεις: Ποιά ἔχουν ἡμέρα γιὰ ἀνάπαυση εἰ Ἑβραῖοι ; Ποιά ἔχομε ἐμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ; Τί πρέπει νὰ κάνωμε τὴν Κυριακή ;

24. Ἐξήγηση τῆς πέμπτης ἐντολῆς.

«Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἵνα μακροχρόνιος γένη ἐπὶ τῆς γῆς».

Ἡ ἐντολή αὐτὴ διδάσκει τὰ καθήκοντα, ποὺ ἔχουν τὰ παιδιά στοὺς γονεῖς.

Οἱ γονεῖς μας εἶναι οἱ μεγαλύτεροι εὐεργέτες μας, γιατί μᾶς γέννησαν, μᾶς ἀνάθρεψαν, μᾶς περιποιήθηκαν καὶ ὑπόφεραν πολλὰ ὥς που νὰ μᾶς μεγαλώσουν.

Τὰ παιδιὰ λοιπὸν πρέπει νὰ αἰσθάνωνται εὐγνωμοσύνη
στοὺς γονεῖς, νὰ τοὺς τιμοῦν, νὰ τοὺς σεβῶνται, νὰ μὴ
«οὐς λυποῦν καὶ ὅταν γεράσουν, νὰ τοὺς τρέφουν καὶ
νὰ τοὺς περιποιοῦνται.

Ἐπίσης τὰ παιδιὰ πρέπει νὰ τιμοῦν καὶ νὰ σέβωνται
καὶ τοὺς δασκάλους τους, γιατί καὶ αὐτοὶ φροντίζουν
γιὰ τὴν πνευματικὴ τους μόρφωση.

Ἐ ρ ω τ ῆ σ ε ι ς : Τί μᾶς διδάσκει ἡ πέμπτη ἐντολή ;
Τί πρέπει νὰ κάνουν τὰ παιδιὰ τοὺς γονεῖς τους ; Ποι-
οὺς ἄλλους πρέπει νὰ τιμοῦν ;

25. Ἐξήγηση τῆς ἕκτης ἐντολῆς.

«Οὐ φονεύσεις». Ἡ ἐντολή αὕτη μᾶς διδάσκει, ὅτι
δὲν πρέπει νὰ ἀφαιροῦμε τὴ ζωὴ τοῦ ἄλλου, γιατί τὴ
ζωὴ τὴν ἔδωσε ὁ Θεὸς καὶ μόνον αὐτὸς μπορεῖ νὰ τὴν
ἀφαιρῇ. Ὁ φόνος εἶναι τὸ μεγαλύτερο κακούργημα.

Φόνος θεωρεῖται καὶ ἡ αὐτοκτονία, ὅταν δηλ. σκοτώ-
νεται κανεὶς μόνος του, γιατί ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ
του τὴ ζωὴ, ποὺ τοῦ ἔδωσε ὁ Θεός.

Ἐ ρ ω τ ῆ σ ε ι ς : Τί μᾶς διδάσκει ἡ ἕκτη ἐντολή ;
Πῶς θεωρεῖται ἡ αὐτοκτονία ;

26. Ἐξήγηση τῆς ἑβδόμης ἐντολῆς.

«Οὐ μοιγεύσεις».

Ἡ ἐντολή αὕτη μᾶς διδάσκει, ὅτι δὲν πρέπει νὰ προσ-
βάλωμε τὴν οἰκογενειακὴ τιμὴ τοῦ ἄλλου. Τέτοιες προσ-
βουλὲς καταστρέφουν τὶς οἰκογένειες, τὶς διαλύουν καὶ
πολλὲς φορές γίνονται καὶ ἐγκλήματα.

Πρέπει ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νὰ εἴμαστε ἐγκρατεῖς καὶ
στὸ φαγητὸ καὶ στὸ πιωτὸ καὶ στὶς ἄλλες ἀπολαύσεις,
νὰ ἀποφεύγωμε τὰ ἄσεμνα βιβλία καὶ τὰ ἄσεμνα θεά-
ματα, γιατί αὐτὰ σπρώχνουν τὸν ἄνθρωπο στὴ μοιχεία.

Ἐ ρ ω τ ῆ σ ε ι ς : Τί μᾶς διδάσκει ἡ ἑβδόμη ἐντο-
λή ; Πῶς πρέπει νὰ εἴμαστε οἱ ἄνθρωποι ; Τί νὰ ἀπο-
φεύγωμε ;

27. Ἐξήγηση τῆς ὀγδοῦς ἐντολῆς.

«Οὐ κλέψεις».

Ἡ ἐντολή αὐτὴ μᾶς διδάσκει, ὅτι δὲν πρέπει νὰ βλάπτωμε τὴν περιουσίαν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Κάθε ἄνθρωπος ἔχει τὰ δικά του πράγματα καὶ δὲν πρέπει οἱ ἄλλοι νὰ τοῦ τὰ ἀρπάξουν ἢ νὰ τὰ βλάπτουν.

Τὴν ἐντολή αὐτὴ παραβαίνουν :

- 1) Οἱ ληστές, οἱ πειρατές, οἱ λωποδύτες.
- 2) Ἐκεῖνοι, πού μεταχειρίζονται ψεύτικες ζυγαριές ἢ νοθεύουν τὰ πράγματα.
- 3) Ἐκεῖνοι, πού παίρνουν ὑπερβολικοὺς τόκους.
- 4) Ἐκεῖνοι πού βλάπτουν τὰ δένδρα καὶ τὰ δάση.
- 5) Ἐκεῖνοι, πού βρίσκουν ξένα πράγματα καὶ δὲν τὰ δίνουν.

Ὁ ἄνθρωπος παρασύρεται στὴν κλοπὴ ἀπὸ τὴν πλεονεξία καὶ ὀκηριὰ. Ὁ ἄπληστος μεταχειρίζεται κάθε μέσο, γιὰ νὰ χορτάσῃ τὴν πλεονεξία του. Δὲ δυσκολεύεται νὰ κλέψῃ, νὰ εἰπῇ ψέματα, ν' ἀδικήσῃ ἀδύνατους καὶ ἀπροστάτετους ἀνθρώπους.

Ὁ ὀκηρὸς πάλι, ἐπειδὴ βαρύνεται νὰ ἐργαστῇ, προτιμᾷ νὰ κλέψῃ, γιὰ νὰ ζήσῃ. Γι' αὐτὸ κάθε ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἔχῃ κάποια ἐργασία, γιὰ νὰ ζῇ. Εἶναι μερικοί, πού ἔχουν μεγάλη ἰδέα γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους καὶ ντρέπονται νὰ κάμουν χειρωνακτικὴν ἐργασία. Αὐτὸ δὲν εἶναι σωστό. Ἡ ἐντιμὴ ἐργασία δὲν εἶναι ντροπὴ.

Ἐ ρ ω τ ῆ σ ε ι ς : Τί μᾶς διδάσκει ἡ ὀγδοὴ ἐντολή ; Ποιοὶ παραβαίνουν τὴν ἐντολή αὐτὴ ; Πῶς παρασύρεται ὁ ἄνθρωπος στὴν κλοπὴ .

28. Ἐξήγηση τῆς ἐνάτης ἐντολῆς.

«Οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδῆ».

Ἡ ἐντολή αὐτὴ μᾶς διδάσκει, ὅτι δὲν πρέπει ποτὲ νὰ λέγωμε ψέματα εἰς βάρος τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Πολλοὶ ἄνθρωποι λέγουν ψέματα καὶ στὰ δικαστήρια καὶ

μέ ὄρκο μάλιστα καί ἀδικοῦν φοβερὰ ἄλλους ἀνθρώπους. Αὐτὸ εἶναι πολὺ κακὸ πρᾶγμα. Ἄλλοι πάλι λέγουν φέματα γιὰ τὴ ζωὴ καί τὴ συμπεριφορὰ ἄλλων ἀνθρώπων. Αὐτὸ λέγεται συκοφαντία καί γίνεται αἰτία σὲ φιλονεικίες καί ἐγκλήματα καμιά φορὰ.

Ἐρωτήσεις: Τί μᾶς διδάσκει ἡ ἕνατη ἐντολή;
Τί λέγεται συκοφαντία;

29. Ἐξήγηση τῆς δεκάτης ἐντολῆς.

«Οὐκ ἐπιθυμήσεις ὅσα τῷ πλησίον σου ἐστίν».

Ἡ ἐντολή αὕτη μᾶς διδάσκει, ὅτι ὄχι μόνο δὲν πρέπει νὰ κλέπτωμε τὰ ξένα πράγματα, παρὰ δὲν πρέπει οὐτε νὰ σκεπτόμαστε τὴν κλεψιά, γιατί ἀπὸ τὴ σκέψη γεννιέται ἡ ἐπιθυμία καί ἡ πράξη. Καθένας πρέπει νὰ εἶναι εὐχαριστημένος μὲ τὰ δικά του πράγματα.

Ἐρωτήσεις: Τί μᾶς διδάσκει ἡ δεκάτη ἐντολή;

Η Π Ρ Ο Σ Ε Υ Χ Η

---

30. Τί εἶναι ἡ προσευχή.

Ἡ προσευχή εἶναι μιὰ ἀνύψωση τῆς ψυχῆς μας ὡς τὸ Θεό. Ὄταν προσευχομαστε, συνομιλοῦμε μὲ τὸ Θεό. Ἐρχόμαστε σὲ μιὰ ἐπικοινωνία μ' Αὐτόν.

Ἡ προσευχή εἶναι τριῶν ειδῶν: δοξολογία, εὐχαριστία καί παράκληση. Δοξολογία λέγεται, ὅταν δοξάζωμε τὸ Θεό, πού δημιούργησε τὸν κόσμον καί φροντίζει γι' αὐτόν. Εὐχαριστία λέγεται, ὅταν τὸν εὐγνωμονοῦμε γιὰ τὶς εὐεργεσίες, πού μᾶς κάνει. Παράκληση λέγεται, ὅταν τὸν παρακαλοῦμε νὰ μᾶς φωτίζη τὸ νοῦ καί τὴν καρδιά σὰ καλὰ ἔργα.

Ὁ Χριστιανὸς πρέπει νὰ προσεύχεται, γιατί ἂν δὲν ἐπικοινωνῆ μὲ τὸ Θεό, τὸν λησμονεῖ. Ἐξὸν ἀπ' αὐτὸ ὁ ἄνθρωπος ὑποφέρει πολλὰ βάσανα στὸν κόσμον αὐτό, ὅταν προσεύχεται, παρηγορεῖται καὶ παίρνει θάρρος.

Ἡ προσευχὴ πρέπει νὰ γίνεται πάντοτε. Κατὰ συνήθεια ὁμως προσευχόμεστε τὸ πρωῖ, μόλις ξυπνοῦμε, τὸ βράδυ πρὶν κοιμηθοῦμε, πρὸ τοῦ φαγητοῦ καὶ ἔπειτα ἀπ' αὐτό, ὅταν μᾶς βρίσκουν βάσανα καὶ κίνδυνοι καὶ τὶς Κυριακὰς καὶ γιορτές.

Μποροῦμε νὰ προσευχόμεστε ἢ μόνοι μας ἢ μαζὶ μὲ ἄλλους Χριστιανούς στὶς ἐκκλησίες. Ἡ κοινὴ προσευχὴ στὶς ἐκκλησίες εἶναι πιὸ καλὴ, γιατί ἐκεῖ γίνονται μυστήρια, ἐξηγεῖται τὸ Εὐαγγέλιο καὶ συνδέονται οἱ Χριστιανοὶ μεταξύ τους ἀδελφικά.

Γιὰ νὰ ἔχη ἀξία ἡ προσευχὴ πρέπει νὰ γίνεται : 1) μὲ καθαρὴ συνείδηση, δηλ. τὶς προσευχὰς παῦ λέγει κανεὶς νὰ τὶς καταλαβαίνει, νὰ τὶς αἰσθάνεται, νὰ μὴ τὶς λέγη μηχανικά καὶ ὁ νοῦς τους νὰ εἶναι ἄλλοῦ, 2) μὲ καθαρὴ καρδιά, δηλ. νὰ μὴν εἶναι γεμάτη ἡ ψυχὴ μας ἀπὸ πάθη καὶ μίση, 3) μὲ πεποίθηση, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι παντοδύναμος καὶ μπορεῖ νὰ κάμῃ, ἂν θέλῃ, ὅ,τι τοῦ ζητοῦμε.

Ἐ ρ ω τ ῆ σ ε ι ς : 11 λεγεται προσευχὴ ; Πόσων εἰδῶν εἶναι ἡ προσευχὴ ; Γιατί πρέπει νὰ προσεύχεται ὁ Χριστιανός ; Πότε προσευχόμεστε ; Ποῦ προσευχόμεστε ; Πότε ἔχει ἀξία ἡ προσευχὴ ;

31. Ἡ Κυριακὴ προσευχὴ.

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς μᾶς ἔδωσε ὁδηγίαν πῶς θὰ προσευχόμεστε καὶ μᾶς ἔδωσε ἔτοιμη μιὰ προσευχὴ, γιὰ νὰ τὴν λέμε. Ἡ προσευχὴ αὐτὴ λέγεται Κυριακὴ προσευχὴ, γιατί μᾶς τὴ δίδαξε ὁ Κύριος. Καὶ εἶναι τὸ «Πάτερ ἡμῶν».

«Πάτερ ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά Σου, ἐλθέτω ἡ βασιλεία Σου· γεννηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δός ἡμῖν σήμερον. Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφει-

λήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν. Καὶ μὴ εἰσενέγκης ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. Ἄμην».

Ἐξηγοῦμε τὴν προσευχὴ αὐτή.

«Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς». Λέγομε τὸ Θεὸ Πατέρα, γιατί Αὐτὸς ἔπλασε τοὺς ἀνθρώπους καὶ φροντίζει γι' αὐτούς. «Ὅταν λέγωμε οἱ ἄνθρωποι τὸ Θεὸ Πατέρα, τοῦτο φανερώνει πὺς ἐμεῖς ὅλοι εἴμαστε ἀδελφοί. «Ὅταν λέγωμε πὺς ὁ Θεὸς κατοικεῖ στοὺς οὐρανοὺς, τοῦτο δὲ σημαίνει πὺς μόνο ἐκεῖ βρίσκεται. Τὸ λέγομε, γιὰ νὰ δεῖξωμε τὸ μεγαλεῖο Του. Ὁ Θεὸς εἶναι πανταχοῦ παρῶν.

«Ἁγιοσθήτω τὸ ὄνομά Σου». Μὲ αὐτὸ ἐκφράζομε τὴν ἐπιθυμία μας νὰ εἶναι ἅγιο τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ.

«Ἐλθέτω ἡ βασιλεία Σου». Μὲ αὐτὸ ἐκφράζομε τὴν ἐπιθυμία μας νὰ ἔλθῃ στὸν κόσμον ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, νὰ εἶναι δηλ. στὸν κόσμον εἰρήνη καὶ εὐτυχία.

«Γεννηθήτω τὸ θέλημά Σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς». Μὲ αὐτὸ θέλομε νὰ γίνεται τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ στὴ γῆ, ὅπως γίνεται καὶ στὸν οὐρανό. Τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ εἶναι νὰ εἶναι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀγαθοί.

«Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δός ἡμῖν σήμερον».

Μὲ τὰ λόγια αὐτὰ παρακαλοῦμε τὸ Θεὸ νὰ μᾶς δίνη τὴν καθημερινὴ τροφή μας. Καὶ μ' αὐτὸ διδασκόμαστε νὰ μὴν εἴμαστε πλεονέχτες καὶ νὰ θησαυρίζωμε γιὰ χρόνια πολλά.

«Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν». Μὲ αὐτὰ τὰ λόγια παρακαλοῦμε τὸ Θεὸ νὰ συγχωρήσῃ τις ἁμαρτίες μας καὶ δίνωμε τὴν ὑπόσχεση πὺς κι ἐμεῖς θὰ συγχωρήσωμε αὐτούς, ποὺ μᾶς ἔβλαψαν.

«Καὶ μὴ εἰσενέγκης ἡμᾶς εἰς πειρασμόν».

Παρακαλοῦμε τὸ Θεὸ νὰ μᾶς φυλάῃ ἀπὸ τὸν πειρασμό, γιὰ νὰ μὴν ἁμαρτήσωμε.

Ἄλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ». Παρακαλοῦμε τὸ Θεὸ νὰ μᾶς φυλάῃ ἀπὸ τις πονηρὲς ἐπιθυμίες.

Καὶ στὸ τέλος λέγομε :

«Ὅτι Σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν».

Αὐτὰ σημαίνουν : «Γιατὶ ἡ βασιλεία, ἡ δύναμη καὶ ἡ δόξα εἶναι δική σου εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνες.

Ἐρωτήσεις : Ποιά εἶναι ἡ Κυριακὴ προσευχή ;
Γιατί λέγεται Κυριακὴ προσευχή ; Ἐξηγήστε τὰ λόγια τῆς προσευχῆς.

Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

1. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ.

Ὁ Θεὸς εἶναι παντοῦ καὶ μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος, ὅπου κι ἂν βρίσκεται νὰ τὸν λατρεύῃ. Λατρεύομε ὅμως τὸ Θεὸ καὶ πολλοὶ ἄνθρωποι μαζί σὲ ὀρισμένο μέρος. Αὐτὸ τὸ μέρος λέγεται ἐκκλησία ἢ ναὸς.

Ἡ κοινὴ λατρεία στὸ ναὸ δὲ γίνεται ὅπως τύχη. Ἀκολουθεῖ ὀρισμένη τάξη καὶ διαβάζονται ὀρισμένα γράμματα. Καὶ τὴν ἴδια ἡμέρα διαβάζονται τὰ ἴδια γράμματα σὲ ὄλους τοὺς ὀρθόδοξους ναοὺς καὶ ἀκολουθεῖται ἡ ἴδια τάξη.

Τὰ γράμματα, ποὺ διαβάζουν ἢ ψέλνουν καὶ ἡ τάξη, ποὺ ἀκολουθοῦν, λέγεται ἱε ρ ῆ ἄ κ ο λ ο υ θ ῖ α.

Ποιὰ τάξη ἀκολουθοῦν οἱ κοινὲς αὐτὲς λατρεῖες καὶ ποιὰ γράμματα διαβάζουν, τὰ ἐξετάζει ἡ Λ ε ι τ ο υ ρ γ ι κ ῆ. Αὐτὴ ἐξετάζει ἀκόμη τὰ σχέδια τῶν ναῶν, τὰ ἱερά σκεύη καὶ τὶς διάφορες γιορτές.

2. Ὁ Ν α ὸ ς.

Εἶπαμε πὼς μαζεύονται πολλοὶ Χριστιανοὶ σ' ἓνα ὀρισμένο μέρος καὶ προσεύχονται. Τὸ μέρος αὐτὸ λέγεται ναὸς καὶ θεωρεῖται κατοικία τοῦ Θεοῦ.

Κάθε ὀρθόδοξος ναὸς χωρίζεται σὲ δυὸ μέρη: στὸ Ἅγιον Βῆμα ἢ Ἱερόν, ὅπου λειτουργοῦν οἱ ἱερεῖς καὶ στὸν κυρίως ναόν, ὅπου μένει ὁ κόσμος.

Τὸ Ἅγιον Βῆμα εἶναι λίγο ψηλότερο ἀπὸ τὸν κυρίως ναόν καὶ χωρίζεται ἀπ' αὐτὸν μὲ Εἰκονοστάσιο. Στὸ Εἰκονοστάσιο εἶναι τοποθετημένες οἱ μεγάλες εἰκόνες καὶ ἔχει τρεῖς πόρτες. Ἡ μεσαία λέγεται Ἁγία Πύλη, ἢ Ὠραία Πύλη. Ἐκεῖ βγαίνει ὁ παπᾶς καὶ θυμιατίζει ἢ λέγει τὸ Εὐαγγέλιο.

Μέσα στο Ἱερό ἀκριβῶς στὴ μέση, εἶναι ἡ Ἁγία Τράπεζα. Σ' αὐτὴ γίνεται τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας καὶ παρασταίνει τὸν τόπον, ὅπου σταυρώθηκε ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Ἡ Ἁγία Τράπεζα στηρίζεται σ' ἓνα στυλοῦν, ποῦ παρασταίνει τὸ Χριστό. Μπορεῖ ὅμως νὰ ἔχη καὶ τέσσαρες στυλοῦς. Σκεπάζεται μὲ καλύμματα, ποῦ παρασταίνουν τὰ σάβανα τοῦ Χριστοῦ. Ἐπάνω στὴν Ἁγία Τράπεζα ὑπάρχουν τὸ Εὐαγγέλιον, δυὸ κηροπήγια μὲ πολλὰ φῶτα καὶ στὴ μέση ἓνα μικρὸ κιβώτιον, ποῦ λέγεται Ἀ ρ τ ο φ ὄ ρ ι ο ν. Μέσα στὸ Ἀρταφόριον φυλάγεται ὁ Ἅγιος Ἄρτος, ποῦ τὸν ἔβγαλαν τῆ Μεγάλῃ Πέμπτῃ καὶ τὸν φυλᾶνε ὅλο τὸ χσόνον, γιὰ νὰ κοινωνοῦν τοὺς ἑτοιμοθανάτους.

Γιὰ νὰ γίνῃ Θεία Λειτουργία, πρέπει ἡ Ἁγία Τράπεζα νὰ ἔχη ἀγιασθῆ στὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ. Ὅπου ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρχη Ἁγία Τράπεζα, ὅπως στὰ πλοῖα καὶ στὰ στρατόπεδα, ἐκεῖ μπορεῖ νὰ γίνῃ Λειτουργία μὲ τὸ Ἀντιμῆνσιο. Αὐτὸ εἶναι ἓνα ὕφασμα τετραγώνου ἀγιασμένο στὰ ἐγκαίνια. Σ' αὐτὸ εἶναι ζωγραφισμένη ἡ ταφή τοῦ Χριστοῦ. Τὸ Ἀντιμῆνσιο ἀντικατασταίνει τὴν Ἁγία Τράπεζα.

Ἀριστερὰ ἀπὸ τὴν Ἁγία Τράπεζα εἶναι μιὰ μικρότερη τράπεζα, ποῦ λέγεται Πρόθεση ἢ Προσκομιδὴ. Ἐκεῖ εἶναι τὰ τίμια Δῶρα, δηλ. τὸ Δισκοπότηρον καὶ ἄλλα. Ὅταν βγαίνουν τὰ ἅγια, ὁ παπᾶς παίρνει τὰ τίμια Δῶρα ἀπὸ τὴν Προσκομιδὴ, τὰ βγάζει ἔξω στὸν κυρίως ναὸ καὶ ἔπειτα τὰ τοποθετεῖ στὴν Ἁγία Τράπεζα.

Ἡ Προσκομιδὴ παρασταίνει τὴ φάτνη τῆς Βηθλεέμ, ὅπου γεννήθηκε ὁ Χριστός.

Δεξιὰ ἀπὸ τὴν Ἁγία Τράπεζα εἶναι τὸ Σ κ ε υ ο - φ υ λ ἄ κ ι ο. Αὐτὸ εἶναι ἓνα ντουλάπι, ποῦ φυλᾶνε μέσα τὰ σκεύη τοῦ ναοῦ, τὰ ἱερὰ ἄμφια τῶν κληρικῶν καὶ τὰ βιβλία τῆς ἐκκλησίας.

Στὴ Μητρόπολη τῆς Ἀθήνας, καθὼς καὶ σὲ ἄλλες μεγάλες ἐκκλησίες, πίσω ἀπὸ τὴν Ἁγία Τράπεζα ὑπάρχουν πέντε θρόνοι μαρμάρινοι κολλητὰ ὁ ἓνας μὲ

τὸν ἄλλον, ὅπου κάθονται τὰ μέλη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου. Αὐτὸ λέγεται **Σύνορος**.

Στὸν κυρίως ναὸ ὑπάρχουν : ὁ Ἀμβωνας, ὅπου ὁ διάκκος διαβάζει τὸ Εὐαγγέλιο καὶ ὁμιλεῖ ὁ ἱεροκήρυκας, ὁ Δεσποτικὸς θρόνος, δεξιὰ, ὅπου κάθεται ὁ ἐπίσκοπος, τὰ Ἀναλόγια, ὅπου τοποθετοῦν οἱ ψάλτες τὰ βιβλία καὶ τὰ στασίδια, ὅπου ἀναπαύεται ὁ κόσμος.

Ἐρωτήσεις : Σὲ πόσα μέρη χωρίζεται ὁ ναός ; Τί εἶναι μέσα στὸ Ἱερό ; Τί παρασταίνει ἡ Ἁγία Τράπεζα ; Τί παρασταίνει ἡ Προσκομιδὴ ; Τί εἶναι μέσα στὸ Ἀρτοφόριο ; Τί εἶναι τὸ Ἀντιμήνσιο ; Τί χρησιμεύει ; Τί εἶναι στὸν κυρίως ναὸ ;

3. Σχέδια τῶν ναῶν.

Οἱ ναοὶ δὲ χτίζονται ὅπως τύχη. Πάντα χτίζονται μὲ σχέδιο ὠρισμένο.

Τρία σχέδια εἶναι γιὰ τοὺς ναοὺς : 1) Ἡ βασιλική, 2) τὸ βυζαντινὸ σχέδιο καὶ 3) τὸ γοτθικόν.

Ἡ Βασιλική. Ὅσοι ναοὶ εἶναι φτιασμένοι μὲ τὸ σχέδιο αὐτό, εἶναι μακρουλοί, σὲ σχῆμα ὀρθογωνίου μὲ στέγη. Μέσα εἶναι χωρισμένοι κατὰ μᾶκρος σὲ τρία μέρη μὲ κολῶνες. Τὸ μεσιανὸ μέρος εἶναι πρὸ πλατύ. Τὸ σχέδιο αὐτὸ λέγεται Βασιλική, γιατί οἱ Ρωμαῖοι κάθε κτίριο, πού εἶχε κολῶνες καὶ στοῆς τὸ ἔλεγαν Βασιλική.

Βυζαντινὸ σχέδιο. Ὅσοι ναοὶ εἶναι φτιασμένοι μὲ αὐτὸ τὸ σχέδιο, ἔχουν σχῆμα σταυροῦ καὶ στὴ μέση ἔχουν ἓνα θόλο. Λέγεται Βυζαντινόν, γιατί στὸ Βυζάντιο ἔχτισε ὁ Ἰουστινιανὸς τὴν Ἁγία Σοφία μὲ αὐτὸ τὸ σχέδιο.

Γοτθικὸ σχέδιο. Οἱ ναοί, πού εἶναι φτιασμένοι μὲ τὸ σχέδιο αὐτό, ἔχουν στὸ ἐπάνω μέρος σχῆμα τριγωνικόν. Τὰ παράθυρα καὶ οἱ πόρτες τοὺς τελειώνουν ἐπάνω σὲ γωνία ὀξεῖα.

Μὲ σχέδιο βασιλικῆς εἶναι φτιασμένοι ναοὶ : στὴ Θεσσαλονίκη ὁ Ἅγιος Δημήτριος, στὴν Ἀθήνα ὁ Ἅγιος Διονύσιος, ἡ Ζωοδόχος πηγὴ καὶ ἄλλοι.

Μὲ σχέδιο Βυζαντινὸ εἶναι ἡ Ἁγία Σοφία, ὁ Ἅγιος Πέτρος τῆς Ρώμης, ἡ Μητρόπολις τῆς Ἀθήνας καὶ ἄλλοι πολλοί.

Μὲ τὸ Γοτθικὸ σχέδιδο εἶναι ὁ καθεδρικός ναὸς τοῦ Μιλάνου, ἡ Ἀγγλικὴ ἐκκλησία στὴν Ἀθήνα καὶ ἄλλοι.

Ἐρωτήσεις : Πόσα σχέδια ναῶν ἔχαμε ; Πῶς εἶναι τὸ καθένα ; Ποιοὶ ναοὶ εἶναι μὲ σχέδιο βασιλικῆς ; Ποιοὶ μὲ σχέδιο Βυζαντινὸ ; Ποιοὶ μὲ γοτθικὸ ;

4. Τὰ ἱερά σκεύη.

Ὅλες οἱ ἐκκλησίες ἔχουν διάφορα σκεύη καὶ μ' αὐτὰ γίνονται οἱ τελετὲς καὶ οἱ λειτουργίες.

Αὐτὰ εἶναι :

1) Ὁ Ἅγιος Δίσκος. Ἐπάνω σ' αὐτὸν βάζει ὁ παπᾶς τὸν Ἅγιον Ἄρτον. Ὁ Ἅγιος Δίσκος παρασταίνει τὴ φάτνη, ὅπου γεννήθηκε ὁ Χριστὸς.

2) Τὸ Ἅγιον Ποτήρι. Ἐκεῖ μέσα βρίσκεται ἡ Θεία Κοινωνία καὶ παρασταίνει τὸ ποτήρι, ποῦ μεταχειρίστηκε ὁ Χριστὸς στὸ Μυστικὸ Δεῖπνο.

3) Ἡ Λόγχη. Εἶναι ἓνα μικρὸ μαχαιράκι, ποῦ μ' αὐτὸ ὁ παπᾶς κόβει τὸν Ἄρτον τὴν ὥρα τῆς Προσκομιδῆς. Αὐτὴ μᾶς θυμίζει τὴ λόγχη, ποῦ μ' αὐτὴ ἓνας στρατιώτης κέντησε τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ὅταν ἦταν στὸ Σταυρὸ.

4) Ὁ Ἀστερίσκος. Ἐπάνω σ' αὐτὸν βάζουν τὸ σκέπασμα τοῦ δίσκου, γιὰ νὰ μὴν ἐγγίξῃ τὸ σκέπασμα τὸν Ἅγιον Ἄρτον. Παρασταίνει τὸ ἀστέρι, ποῦ ὠδήγησε τοὺς μάγους.

5) Ὁ Ἀήρ. Ἀμα ὁ παπᾶς τελειώσῃ τὴν ἐτοιμασίαν τῶν τιμίων Δώρων, σκεπάζει μὲ μικρὸ σκέπασμα τὸ Ἅγιον Ποτήρι καὶ μ' ἄλλο τὸν Ἅγιον Δίσκον. Ἐπειτα ἔπάνω στὰ δυὸ ρίχνει ἄλλο σκέπασμα μεγαλύτερο, ποῦ λέγεται Ἀήρ. Αὐτὸ παρασταίνει τὸ σεντόνι, μὲ τὸ ὁποῖο ὁ Ἰωσήφ τύλιξε τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, ὅταν τὸ κατέβασε ἀπὸ τὸ Σταυρὸ.

6) Τὸ Ζέον. Αὐτὸ εἶναι ἓνα μικρὸ δοχεῖο καὶ μέσα σ'

αὐτὸ ὁ παπᾶς βράζει νερὸ καὶ χύνει μέσα στὸ "Ἅγιο Ποτήρι. Αὐτὸ τὸ νερὸ μᾶς θυμίζει τὸ ζεστὸ νερὸ, ποὺ βγήκε ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Χριστοῦ, ὅταν ὁ στρατιώτης τὸν κέντησε μὲ τὴ λόγχη του.

7) Ἡ Λαβίς. Εἶναι ἓνα μικρὸ κουταλάκι, ποὺ μ' αὐτὸ ὁ παπᾶς κοινώνει τοὺς Χριστιανούς.

8) Ὁ Σπόγγος καὶ ἡ Μοῦσα. Εἶναι μικρὰ σφογγάρια, ποὺ μ' αὐτὰ ὁ παπᾶς καθαρίζει τὸν "Ἅγιο Δίσκο καὶ τὸ "Ἅγιο Ποτήρι.

"Ὅσα σκευὴ περιγράψαμε ὡς ἐδῶ χρησιμεύουν γιὰ τὸ μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας.

Ἐξὸν ὅμως ἀπ' αὐτά, εἶναι καὶ ἄλλα γιὰ τὶς ἄλλες ἀνάγκες τῆς ἐκκλησίας, τὰ ἐξῆς :

1) Ἡ Κολυμβήθρα. Αὐτὴ χρησιμεύει γιὰ τὸ βάπτισμα καὶ παρασταίνει τὸν Ἰορδάνη ποταμὸ ἢ τὴν κολυμβήθρα τοῦ Σιλωάμ.

2) Τὸ Μυροδοχεῖον. Αὐτὸ εἶναι ἓνα μπουκαλάκι, ποὺ ἔχει τὸ "Ἅγιον Μύρον.

3) Ὁ Ἐπιτάφιος. Εἶναι ὕφασμα μὲ τὴν εἰκόνα τῆς ταφῆς τοῦ Χριστοῦ.

4) Τὰ Ἐξαπτέρυγα καὶ οἱ Ἱερὲς σημαῖες. Αὐτὰ πηγαινοῦν ἐμπρὸς στὶς λιτανεῖες καὶ στὶς ἄλλες τελετές.

5) Τὸ Θυμιατήριον. Ἐκεῖ βάζει ὁ παπᾶς ἀναμμένα κάρβουνα καὶ λιβάνι καὶ θυμιατίζει τοὺς πιστούς.

6) Τὸ Δίπτυχο. Αὐτὸ εἶναι ἓνα μικρὸ βιβλίον καὶ σ' αὐτὸ ὁ παπᾶς γράφει τὰ ὀνόματα τῶν ζωντανῶν καὶ τῶν πεθαμένων, ποὺ πρόκειται νὰ μνημονεύσῃ.

Τὶς ἐκκλησιαστικὰς τὶς στολίζομε, ὅπως στολίζομε καὶ τὰ σπίτια. Τὰ κυριώτερα στολίδια εἶναι οἱ εἰκόνες. Αὐτὲς μᾶς ὑπενθυμίζουν τὰ πρόσωπα, ποὺ πρέπει νὰ λατρεύωμε. Πολλοὶ νομίζουν, ὅτι πρέπει τὴν εἰκόνα νὰ προσκυνοῦμε. Αὐτὸ δὲν εἶναι σωστό. Πρέπει νὰ προσκυνοῦμε τὸ πρόσωπον, ποὺ παρασταίνει ἢ εἰκόνα.

"Ἄλλα στολίδια εἶναι οἱ πολυέλαιοι, τὰ μανάλια, τὰ καντήλια καὶ οἱ καμπάνες.

Τὰ ρούχα, ποὺ φοροῦν οἱ κληρικοὶ τὴν ὥρα τῆς λειτουργίας λέγονται Ἱερὰ ἄμφια καὶ φυλάγονται στὸ

Σκευοφυλάκιο. Κάθε βραβμὸς τοῦ κλήρου ἔχει καὶ ἰδιαι-
τερα ἄμφια.

Οἱ ἐκκλησίες ἔχουν καὶ πολλὰ βιβλία. Τὰ κυριώτερα
εἶναι τὸ Εὐαγγέλιο, ὁ Ἀπόστολος, ἡ Παρακλητικὴ, τὸ
Ψαλτήρι, τὰ μηναῖα, τὸ Τριώδιο καὶ τὸ Πεντηκοστάριον.

Ἐ ρ ω τ ῆ σ ε ι ς : Ποιά εἶναι τὰ Ἱερά σκεύη τῆς
θείας Εὐαχαριστίας ; Ποιά ἄλλα σκεύη ἔχει ἡ Ἐκκλη-
σία ; Μὲ τί στολίζονται οἱ ἐκκλησίες ; Ποιά εἶναι τὰ
κυριώτερα βιβλία τῆς Ἐκκλησίας ;

5. Οἱ γιορτές.

Τὸ Θεὸ μπορούμε νὰ λατρεύωμε ὅπουθῆποτε καὶ ὁ-
ποτεδῆποτε. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ὄρισμένες ἡμέρες, ποὺ
μαζεύονται πολλοὶ Χριστιανοὶ στὸ ναὸ καὶ προσεύχον-
ται ὅλοι μαζί. Οἱ ὄρισμένες αὐτὲς ἡμέρες τῆς κοινῆς
προσευχῆς λέγονται γ ι ο ρ τ έ ς .

Τὶς γιορτὲς τὶς κάνομε ἢ γιὰ νὰ τιμήσωμε τὸ Χριστό,
καὶ λέγονται Δεσποτικὲς γιορτὲς, ἢ τῆ Θεοτόκα καὶ λέ-
γονται Θεομητορικὲς, ἢ τοὺς ἀγίους καὶ λέγονται γιορ-
τὲς τῶν ἀγίων τοῦ Θεοῦ.

Γιορτὴ, ποὺ γίνεται κάθε βδομάδα, εἶναι ἡ Κυριακή.
Οἱ ἄλλες γιορτὲς γίνονται μιὰ φορά τὸ χρόνο. Οἱ γιορ-
τὲς εἶναι ἀκίνητες καὶ κινητές. Ἀκίνητες λέγονται ἐκεῖ-
νες, ποὺ γίνονται σὲ ὄρισμένη ἡμέρα τοῦ χρόνου. Κινη-
τὲς λέγονται ἐκεῖνες, ποὺ γίνονται ἀνάλογα μὲ τὴν ἡ-
μέρα, ποὺ γιορτάζεται τὸ Πάσχα. Ἀκίνητες Δεσποτικὲς
γιορτὲς εἶναι τὰ Χριστούγεννα στὶς 25 Δεκεμβρίου, ἡ
Περιτομὴ τοῦ Χριστοῦ τὴν 1 Ἰανουαρίου, τὰ Θεοφάνεια
στὶς 6 Ἰανουαρίου, ἡ Ὑπαπαντὴ στὶς 2 Φεβρουαρίου.
Αὐτὴ ἡ γιορτὴ γίνεται γιὰτὶ ἡ Παναγία ἔπειτα ἀπὸ
σαράντα ἡμέρες ἀπὸ τὴ γέννηση τοῦ Χριστοῦ, τὸν πῆγε
στὴν ἐκκλησία. Ἐκεῖ τὸν ὑποδέχτηκε ὁ γέρος Συμεὼν
καὶ εἶπε : « Νῦν ἀπολύεις τὸν δούλον σου, Δέσποτα..... »
Ἡ Μεταμόρφωση τοῦ Κυρίου στὶς 6 Αὐγoustου.

Κινητὲς Δεσποτικὲς γιορτὲς εἶναι : Τὸ Πάσχα. Ἡ
γιορτὴ τοῦ Πάσχα κανονίζεται σύμφωνα μὲ τὴ Σελήνη.
Δὲν ἔχει λοιπὸν ὄρισμένη ἡμέρα τοῦ χρόνου.

Εἶναι τώρα μερικες κινητὲς γιορτὲς, ποὺ γίνονται πρὸ τοῦ Πάσχα καὶ ἄλλες μετὰ τὸ Πάσχα.

Κινητὲς γιορτὲς πρὸ τοῦ Πάσχα εἶναι ἡ Κυριακὴ τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου. Αὐτὴ εἶναι 10 Κυριακὲς πρὸ τοῦ Πάσχα. Ἀπὸ τὴν ἡμέρα αὐτὴ ἀρχίζει τὸ Τριώδιο διαβάζεται στὸ Εὐαγγέλιο ἡ παραβολὴ τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου. Ἡ Κυριακὴ τοῦ Ἀσώτου. Σ' αὐτὴν διαβάζεται στὸ Εὐαγγέλιο ἡ παραβολὴ τοῦ Ἀσώτου.

Ἡ Κυριακὴ τῆς Ἀποκριᾶς.

Ἡ Κυριακὴ τῆς Τυροφάγου. Ἀπὸ τὴν ἄλλη ἡμέρα ἀρχίζει ἡ Μεγάλῃ σαρακοστή.

Ἡ πρώτη Κυριακὴ τῆς Μεγάλῃς σαρακοστῆς λέγεται Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας. Αὐτὴ γιορτάζεται γιὰ τὴν ἀναστήλωση τῶν εἰκόνων ἀπὸ τὴν αὐτοκράτειρα Θεοδώρα στὰ 842.

Ἡ δευτέρῃ Κυριακὴ γιορτάζεται γιὰ τὴ μνήμη τοῦ Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, ποὺ ὑπερασπίστηκε πολὺ τὴν ὀρθοδοξία κατὰ τὸ 1370.

Ἡ τρίτη Κυριακὴ λέγεται τς Σταυροπροσκυνήσεως.

Τὴν Τετάρτη τῆς πέμπτης ἑβδομάδας τὸ βράδυ ψάλλεται ὁ μεγάλος Κανόνας τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κρήτης Ἀνδρέα, ποὺ τὸν ἔκανε στὰ 713. Αὐτὸς εἶναι 280 τροπάρια, ὅπου μὲ παραδείγματα ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Ἱστορία ἀπαδείχνεται πῶς ἀνταιμείβεται ἡ ἀρετὴ καὶ τιμωρεῖται ἡ κακία.

Τὴν Παρασκευὴ τῆς ἴδιας ἑβδομάδας ψάλλεται ὁ Ἀκάθιστος ὕμνος (χαιρετισμοὶ τῆς Παναγίας), ποὺ ἔγινε στὴν Κωνσταντινούπολη στὰ 626, γιὰ ἀνάμνηση πῶς οἱ Ἕλληνες, μὲ τὴ βοήθεια τῆς Θεοτόκου, ἔσωσαν τὴν πόλη ἀπὸ τοὺς Ἀβάρους καὶ Πέρσες.

Τὸ Σάββατο τῆς ἕκτης ἑβδομάδας γιορτάζεται ἡ Ἀνάσταση τοῦ Λαζάρου. Ἡ ἄλλη ἡμέρα εἶναι ἡ Κυριακὴ τῶν Βαίων, ποὺ γιορτάζεται ἡ θριαμβευτικὴ εἴσοδος τοῦ Ἰησοῦ στὴν Ἱερουσαλήμ.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη ἡμέρα ἀρχίζει ἡ Μεγάλῃ Ἑβδομάδα.

Τὴ Μεγάλῃ Δευτέρῃ ἡ ἐκκλησία μνημονεὺει τὸν καλὸ Ἰωσήφ, τὸ παιδὶ τοῦ Ἰακώβ.

Τὴ Μεγάλῃ Τρίτῃ μνημονεὺει τὶς δέκα παρθένες.

Τῇ Μεγάλῃ Τετάρτῃ μνημονεύει τὴν ἀμαρτωλῇ γυναῖκα, πού ἄλειψε μὲ μύρα τὰ πόδια τοῦ Ἰησοῦ.

Τῇ Μεγάλῃ Πέμπτῃ μνημονεύεται ὁ Μυστικὸς Δεῖπνος.

Τῇ Μεγάλῃ Παρασκευῇ ἡ σταύρωση τοῦ Χριστοῦ.

Τὸ Μεγάλον Σάββατον, ἡ ταφὴ Του. καὶ

Τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα, γιορτάζεται ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ, ἡ μεγαλύτερη γιορτὴ τῶν Χριστιανῶν.

Ἡ γιορτὴ τοῦ Πάσχα βαστᾷ τρεῖς ἡμέρες.

Ἡ ἑβδομάδα, πού εἶναι μετὰ τὸ Πάσχα, λέγεται ἑβδομάδα τῆς Διακαινησίμου. Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ μετὰ τὸ Πάσχα ἀνανεώνονται, γίνονται καθαρὲς οἱ ψυχές τους. Τὴν Παρασκευὴ τῆς ἑβδομάδας αὐτῆς εἶναι ἡ γιορτὴ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς· γιὰ ἀνάμνηση τῆς πηγῆς, πού εἶναι στὸ ναὸ τῆς Θεοτόκου κοντὰ στὴν Κωνσταντινούπολη. Μὲ τὰ νερά τῆς πηγῆς αὐτῆς, πολλοὶ ἄρρωστοὶ ἔγιναν καλά. Ἡ πηγὴ εἶναι καὶ σήμερα.

Ἡ πρώτη Κυριακὴ μετὰ τὸ Πάσχα λέγεται Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ, γιὰ ἀνάμνηση τοῦ Ἀποστόλου Θωμᾶ, πού τότε πίστεψε πὼς ἀναστήθηκε ὁ Χριστός. ὅταν ψηλάφησε τὶς πληγές του.

Ἡ ἄλλη Κυριακὴ λέγεται τῶν Μυροφόρων, γιὰ ἀνάμνηση τῶν γυναικῶν, πού ἦλθαν μὲ μύρα στὸν τάφο τοῦ Χριστοῦ νὰ ἀλείψουν τὸ σῶμα του καὶ δὲν τὸ βρῆκαν ἐκεῖ.

Ἡ τρίτη Κυριακὴ λέγεται τοῦ Παραλύτου γιὰ ἀνάμνηση τῆς θεραπείας τοῦ παραλυτικοῦ ἀπὸ τὸ Χριστό.

Ἡ τέταρτη Κυριακὴ λέγεται Κυριακὴ τῆς Σαμαρείτιδος. Τότε διαβάζεται στὸ Εὐαγγέλιον ἡ συνάντησις τοῦ Ἰησοῦ μὲ τὴ Σαμαρείτιδα.

Ἡ πέμπτη Κυριακὴ λέγεται Κυριακὴ τοῦ Τυφλοῦ, γιὰτὶ στὸ Εὐαγγέλιον διαβάζεται ἡ θεραπεία τοῦ τυφλοῦ.

Σαράντα ἡμέρες μετὰ τὸ Πάσχα γιορτάζεται πάντοτε, ἡμέρα Πέμπτη, ἡ Ἀνάληψις τοῦ Χριστοῦ εἰς τοὺς οὐρανοὺς.

Πενήντα ἡμέρες μετὰ τὸ Πάσχα γιορτάζεται ἡ Πεντηκοστὴ γιὰ ἀνάμνηση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, πού ἦλ-

θε στοὺς Ἀποστόλους καὶ τοὺς φώτισε. Τὴν ἄλλη ἡμέ-
ρα, τὴ Δευτέρα, εἶναι ἡ γιορτὴ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ἡ πρώτη Κυριακὴ μετὰ τὴν Πεντηκοστή, λέγεται
Κυριακὴ τῶν Ἁγίων Πάντων, γιὰ τὴ μνήμη ὅλων τῶν
Ἁγίων.

Ἀκίνητες Θεομητορικὲς γιορτὲς εἶναι :

Ἡ Γέννηση τῆς Θεοτόκου, στίς 8 Σεπτεμβρίου.

Τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου, στίς 21 Νοεμβρίου. Ἡ
γιορτὴ αὐτὴ εἶναι γιὰ ἀνάμνηση τῆς ἡμέρας, πού οἱ γο-
νεῖς τῆς Θεοτοκου τὴν ἀφιέρωσαν στὸ ναό.

Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου, στίς 25 Μαρτίου.

Ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου, στίς 15 Αὐγούστου.

Ἐ ρ ω τ ῆ σ ε ι ς : Ποιῆς λέγονται Δεσποτικὲς γιορ-
τὲς ; Ποιῆς Θεομητορικὲς ; Ποιῆς ἀκίνητες ; Ποιῆς κι-
νητὲς ; Εἰπέτε μερικὲς ἀκίνητες Δεσποτικὲς, μερικὲς
κίνητες Δεσποτικὲς καὶ μερικὲς ἀκίνητες Θεομητορι-
κὲς.

6. Οἱ γιορτὲς τῶν ἁγίων.

Ἐκτὸς ἀπὸ τίς Δεσποτικὲς καὶ Θεομητορικὲς γιορτὲς
ἔχομε καὶ τίς γιορτὲς τῶν ἁγίων. Ἁγιοὶ λέγονται ἄν-
δρες καὶ γυναῖκες, πού θυσίασαν τὴ ζωὴ τους γιὰ τὴ
Χριστιανικὴ θρησκεία ἢ δίδαξαν τοὺς ἀνθρώπους τὸ
θεῖο λόγο. Ὅλες οἱ γιορτὲς τῶν ἁγίων εἶναι ἀκίνητες.

Κυριώτερες ἀπ' αὐτὲς τίς γιορτὲς εἶναι τῶν Ἀποστό-
λων Πέτρου καὶ Παύλου 29 Ἰουνίου, ἡ Σύναξις τῶν 12
Ἀποστόλων 30 Ἰουνίου, τοῦ Ἁγίου Δημητρίου 26 Ὀ-
κτωβρίου, τοῦ Ἁγίου Γεωργίου 23 Ἀπριλίου, τοῦ πρω-
τομάρτυρα Στεφάνου 27 Δεκεμβρίου, τῆς μεγαλομάρ-
τυρος Αἰκατερίνης, 25 Νοεμβρίου, τοῦ Μεγάλου Ἀντω-
νίου 17 Ἰανουαρίου, τοῦ Μεγάλου Βασιλείου 1 Ἰανουα-
ρίου, τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου 18 Ἰανουαρίου, τοῦ
Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου 25 Ἰανουαρ., τῶν τριῶν Ἱεραρ-
χῶν Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ Θεολό-
γου καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσσοστόμου 30 Ἰανουαρίου, τοῦ
Ἁγίου Νικολάου 6 Δεκεμβρίου, τοῦ Ἁγίου Σπυρίδω-
νος 12 Δεκεμβρίου, τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ τῆς
Ἁγίας Ἐλένης 21 Μαΐου καὶ ἄλλες πολλὲς.

Ἐρωτήσεις: Ποιοὶ λέγονται ἅγιοι; Εἰπέτε μερικὲς τέτοιες γιορτές.

7. Ἡ ζωὴ μερικῶν ἁγίων.

Ὁ Ἅγιος Βασίλειος. Αὐτὸς γεννήθηκε στὴν Καισάρεια. Ἡ μητέρα του Ἐμμέλεια φρόντισε καὶ τὸν ἀνάθρεψε πολὺ καλά. Σπούδασε στὴν Κωνσταντινούπολη. Ἐπειτα πῆγε στὴν Ἀθήνα καὶ σπούδασε σὲ μιὰ φιλοσοφικὴ σχολὴ καὶ ἔγινε σπουδαῖος ρήτορας καὶ συγγραφέας. Ἐπειτα γύρισε στὴν πατρίδα του καὶ χειροτονήθηκε διάκος καὶ ὅταν πέθανε ὁ ἐπίσκοπος Καισαρείας ἔγινε αὐτὸς ἐπίσκοπος.

Ἡ ζωὴ του ἦταν καθαρὰ Χριστιανικὴ ζωὴ. Βοηθοῦσε τοὺς φτωχοὺς καὶ τοὺς μοίραζε ὅ,τι εἶχε. Αὐτὸς ζοῦσε πολὺ πενιχρά. Εἶχε μεγάλη θάρρος νὰ ὑπερασπίζῃ τὴ Χριστιανικὴ πίστη καὶ νὰ πολεμᾷ τὶς αἱρέσεις. Ἐγραψε πολλὰ θρησκευτικὰ συγγράμματα καὶ δοξάζεται γιὰ τὴ σοφία του καὶ τὴν ἀρετὴ του.

Ἐγραψε καὶ μιὰ λειτουργία, ποὺ γίνεται τὶς Κυριακὲς τῆς Μεγάλης σαρακοστῆς, τὴ Μεγάλῃ Πέμπτῃ, τὸ Μεγάλο Σάββατο, τὴν παραμονὴ τοῦ Χριστοῦ καὶ στὴ γιορτῇ του, ποὺ εἶναι τὴν 1 Ἰανουαρίου.

Γιορτάζεται καὶ στὶς 30 Ἰανουαρίου μαζί μὲ τοὺς ἄλλους τρεῖς πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, τὸ Γρηγόριο τὸ Θεολόγο καὶ τὸν Ἰωάννη τὸ Χρυσόστομο.

Ὁ Ἅγιος Γεώργιος. Αὐτὸς γεννήθηκε στὴν Καισάρεια ἀπὸ πλούσιους γονεῖς καὶ ἦταν ἀνώτερος ἀξιωματικὸς στὸ Ρωμαϊκὸ στρατό. Ἀμα πέθανε ὁ πατέρας του, μοίρασε τὴν περιουσία του στοὺς φτωχοὺς, ἐλευθέρωσε τοὺς δούλους του καὶ ἔγινε Χριστιανός. Ὁ αὐτοκράτορας Διοκλητιανός, ποὺ καταδίωκε τοὺς Χριστιανούς, τὸν ἔβαλε στὴ φυλακὴ. Ἀλλὰ καὶ στὴ φυλακὴ ὁ Ἅγιος Γεώργιος ἐξακολουθοῦσε νὰ διδάσκῃ τὴ Χριστιανικὴ πίστη καὶ τότε ὁ Διοκλητιανός διάταξε καὶ τὸν σκότωσαν στὶς 23 Ἀπριλίου τοῦ 304. Τὴ μνήμη του γιορτάζομε στὶς 23 Ἀπριλίου στὶς 23 Ἀπριλίου.

Ὁ Ἅγιος Δημήτριος. Αὐτὸς γεννήθηκε στὴ Θεσσαλονίκη ἀπὸ πλούσιους κι εὐγενεῖς γονεῖς καὶ ἦταν ἀξιωματικὸς στὸ Ρωμαϊκὸ στρατό.

Ἐπειδὴ ἔγινε Χριστιανός, ὁ αὐτοκράτορας Μαξιμιλιανὸς τὸν ἐφυλάκισε.

Μιὰ ἡμέρα παρουσιάστηκε στὴ φυλακὴ ἓνας νέος, πού λεγόταν Νέστορας καὶ ζήτησε τὴν εὐλογία του, γιὰ νὰ μπορέση νὰ νικήσῃ στὸ στάδιο τὸν εἰδωλολάτρη παλαιστὴ Λυαῖο.

Ὁ Δημήτριος ἔδωσε τὴν εὐλογία του καὶ ὁ Νέστορας νίκησε τὸ Λυαῖο.

Ὅταν ὁ Μαξιμιλιανὸς ἔμαθε ὅτι ὁ Νέστορας νίκησε τὸ Λυαῖο μὲ τὴν εὐλογία τοῦ Δημητρίου, διάταξε καὶ σκότωσαν τὸ Δημήτριο μέσα στὴ φυλακὴ, στὶς 26 Ὀκτωβρίου τοῦ 306.

Ἡ Ἐκκλησία τὸν θεωρεῖ μεγαλομάρτυρα καὶ γιορτάζει τὴ μνήμη του στὶς 26 Ὀκτωβρίου.

Στὴ Θεσσαλονίκη εἶναι ναὸς του καὶ μέσα σ' αὐτὸν βρίσκεται ὁ τάφος του.

Ὁ Ἅγιος Ἀθανάσιος. Αὐτὸς γεννήθηκε στὴν Ἀλεξάνδρεια κι ἐκεῖ σπούδασε. Στὴν ἀρχὴ ἔγινε διάκος τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας Ἀλέξανδρου. Ἐκεῖνον τὸν καιρὸ παρουσιάστηκε στὴν Ἀλεξάνδρεια ἡ αἵρεση τοῦ Ἀρείου. Ὁ αὐτοκράτορας Μέγας Κωνσταντῖνος, γιὰ νὰ παύσουν οἱ φιλονεικίες στοὺς Χριστιανούς, κάλεσε Σύνοδο τῶν Ἐπισκόπων στὴ Νίκαια, νὰ λύσῃ «ὁ ζήτημα τοῦ Ἀρείου. Σ' αὐτὴ παρευρέθηκε καὶ ὁ ἐπίσκοπος Ἀλέξανδρος μὲ τὸ διάκο του Ἀθανάσιο. Στὴ Σύνοδο ὁ Ἀθανάσιος πολέμησε μὲ μεγάλη δύναμη τὴν αἵρεση τοῦ Ἀρείου καὶ διακρίθηκε πολὺ.

Ὅταν πέθανε ὁ Ἀλέξανδρος, ἔγινε αὐτὸς ἐπίσκοπος στὴν Ἀλεξάνδρεια. Κατηγοροῦσε ὅμως μὲ τόσο θάρρος τὶς ὑπερβασίες καὶ τὰ ἐλαττώματα τῶν αὐτοκρατόρων καὶ τῶν ἄλλων ἀρχόντων, πού ἐξωρίστηκε δέκα φορές. Ἐπίσκοπος ἔκαμε 45 χρόνια καὶ πέθανε στὰ 373. Ἐγραψε πολλὰ συγγράμματα καὶ γιορτάζει στὰς 18 Ἰανουαρίου.

Ὁ Ἅγιος Ἀνδρέας. Αὐτὸς ἦταν μαθητὴς

τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀδελφὸς τοῦ Πέτρου. Λέγεται πρωτόκλητος, γιατί αὐτὸν πρῶτον κάλεσε ὁ Χριστὸς γιὰ μαθητή του.

Δίδαξε τὸ Εὐαγγέλιο στὸν Πόντο, στὴ Θράκη, στὴν Ἀχαΐα καὶ πέθανε στὴν Πάτρα. Τὸν γιορτάζομε στὶς 30 Νοεμβρίου.

Ὁ Ἅγιος Νικόλαος. Αὐτὸς ἦταν ἐπίσκοπος στὰ Μύρα τῆς Κιλικίας. Ἦταν ἄνθρωπος πολὺ εὐσεβὴς καὶ φιλόανθρωπος. Ὅτι εἶχε τὰ μοίραζε στοὺς φτωχοὺς. Θεωρεῖται προστάτης τῶν ναυτικῶν καὶ γιορτάζει στὶς 6 Δεκεμβρίου.

Ἐρωτήσεις: Διηγηθῆτε ὅτι ξέρετε γιὰ τὸν Ἅγιο Βασίλειο, γιὰ τὸν Ἅγιο Γεώργιο, γιὰ τὸν Ἅγιο Δημήτριο, γιὰ τὸν Ἅγιο Νικόλαο, γιὰ τὸν Ἅγιο Ἀθανάσιο καὶ γιὰ τὸν Ἅγιο Ἀνδρέα.

8. Οἱ ἅγιες ἀκολουθίες. Ἡ λειτουργία.

Στὶς ἐκκλησίες γίνονται διάφορες τελετὲς καὶ ψέλνουν ἢ διαβάζουν διάφορα τροπάρια. Ὅλα αὐτὰ γίνονται μὲ τάξη ὠρισμένη καὶ τὴν ἴδια σὲ ὅλες τὶς ἐκκλησίες καὶ λέγονται ἅγιες ἀκολουθίες.

Οἱ σπουδαιότερες ἀκολουθίες εἶναι ὁ ὄρθρος, ποὺ γίνεται πρῶτῃ πρῶτῃ. Στὸν ὄρθρο ψάλλονται διάφορα ὠραῖα τροπάρια καὶ διαβάζεται τὸ ἑωθινὸ Εὐαγγέλιο.

Ἐπειτα ἀπὸ τὸν ὄρθρο γίνεται ἡ λειτουργία, ποὺ γιὰ βάση ἔχει τὸ Μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας.

Στὴν ἀρχὴ οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ μαζεύονταν πολλοὶ σ' ἓνα μέρος, ἔκαναν τὸ μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας, ἔψελναν ὕμνους, διάβαζαν τὸ Εὐαγγέλιο καὶ γινόταν κήρυγμα.

Ἐπειτα διαμορφώθηκε ἡ λειτουργία, ὅπως γίνεται σήμερα. Πρῶτη λειτουργία ἔκαμε ὁ Ἰάκωβος, ὁ μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως ἦταν μεγάλη, τὴ συντόμευσε ὁ Μέγας Βασίλειος. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ αὐτὴ θεωρήθηκε μακρὰ, τὴ συντόμευσε ἀκόμη ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ συνηθισμένη λειτουργία, ποὺ γίνεται τὶς Κυριακὲς.

“Άλλες ἀκολουθίες εἶναι ὁ ἔσπερινός, οἱ δοξολογίες, οἱ κηδεῖες, τὰ μνημόσυνα καὶ τὰ μυστήρια.

Στὰ πρῶτα χρόνια τοῦ Χριστιανισμοῦ πολλοὶ εἰδωλολάτρεις γίνονταν Χριστιανοὶ σὲ μεγάλη ἡλικία. Πρὶν ὁμῶς βαπτιστοῦν καὶ γίνουν τέλειοι Χριστιανοί, διδάσκονταν τὶς ἀρχές τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας καὶ λέγονταν κατηχούμενοι. Οἱ κατηχούμενοι δὲν εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ μείνουν ὡς τὸ τέλος τῆς λειτουργίας, ὅταν γίνεται τὸ μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Ἡ λειτουργία ἀρχίζει μὲ τὸ «Εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ Πατρὸς». “Ὅταν ὁμοῦς ὁ παπᾶς εἶπῃ : «Ὅσοι κατηχούμενοι προέλθεσε», οἱ κατηχούμενοι ἔπρεπε νὰ φύγουν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν καὶ νὰ μείνουν μόνον οἱ πιστοί.

Μετὰ τὸ «εὐλογημένη ἡ βασιλεία», ὁ διάκος ἀπαγγέλλει τὴν **μ ε γ ἄ λ η σ υ ν α π τ ῆ**. Αὕτη εἶναι μιὰ σειρά ἀπὸ παρακλήσεις στὸ Θεὸ γιὰ τὴν εἰρήνην τοῦ κόσμου, γιὰ τὸ στρατό, γιὰ τοὺς καρποὺς τῆς γῆς, γιὰ τοὺς ταξιδιωτῆς, γιὰ τοὺς αἰχμαλώτους, γιὰ τοὺς ἀρρώστους.

Ἐπειτα ἀπὸ τὴν μεγάλη συναπτὴ ψάλλουν οἱ ψάλτες διάφορα τροπάρια καὶ ὁ διάκος κάνει τὴν **μ ι κ ρ ῆ σ υ ν α π τ ῆ**, ποὺ ἀρχίζει μὲ τὸ “Ἐτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν». Ἐπειτα οἱ ψάλτες ψέλνουν διάφορα τροπάρια καὶ γίνεται ἡ **ε ἴ σ ο δ ο ς**. Ὁ διάκος κρατώντας τὸ Εὐαγγέλιον βγαίνει μὲ τὸν παπᾶ, σηκώνει ψηλὰ τὸ Εὐαγγέλιον καὶ λέγει : «Σοφία ὀρθοί».

Ἐπειτα οἱ ψάλτες ψέλνουν τὸ τρισάγιον, διαβάζεται ὁ Ἀπόστολος καὶ τὸ Εὐαγγέλιον. Ὁ διάκος διαβάζει τὴν μεγάλην παράκληση. Ὁ παπᾶς λέγει : «Ὅσοι κατηχούμενοι προέλθετε» καὶ φεύγουν οἱ κατηχούμενοι καὶ ἀρχίζει ἡ λειτουργία τῶν πιστῶν μὲ τὰ λόγια «ὅσοι πιστοὶ ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν».

Ἐπειτα ψάλλεται τὸ Χερουβικὸ καὶ γίνεται ἡ **μ ε γ ἄ λ η ε ἴ σ ο δ ο ς** (βγαίνουν τὰ ἅγια). Ὁ παπᾶς βγαίνει κρατώντας τὸ δισκοπότηρον καὶ ὁ διάκος κρατώντας τὸ δίσκο μὲ τὸ τίμιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Στέκονται καὶ οἱ δύο στὸν κυρίως ναὸ κεντὰ στὴν Ὠραία Πύλην καὶ εὐχονται γιὰ τὸ στρατό, τοὺς Χριστιανούς

καὶ τοὺς πεθαμένους. Ἐπειτα ἀπὸ τὴν Ὁραία Πύλη μπαίνουν στὸ Ἱερὸ καὶ ἀποθέτουν τὰ Τίμια δῶρα στὴν Ἁγία Τράπεζα.

Ἐπειτα μέσα στὸ Ἱερὸ γίνεται τὸ μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας καὶ κοινωνοῦν ὅλοι οἱ κληρικοί. Οἱ ψάλτες τότε ψάλλουν τὸ Κοινωνικό.

Ἐπειτα βγαίνει ὁ παπᾶς στὴν Ὁραία Πύλη κρατώντας τὸ δισκοπότηρον καὶ προσκαλεῖ τοὺς πιστοὺς νὰ κοινωνήσουν. Ἀμα γίνῃ καὶ αὐτὸ γίνεται ἀπόλυση.

Τὴν παραμενὴ κάθε γιορτῆς τὸ βράδυ γίνεται ὁ Ἐσπερινὸς, μικρὴ ἱερὴ ἀκολουθία σχετικὴ μὲ τὴ γιορτὴ τῆς ἄλλης ἡμέρας.

Τ Ε Λ Ο Σ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΑΤΗΧΗΣΗ

	Σελ.
1. Διάφορες θρησκείες	3
2. Ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία	4
3. Πηγές τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας	6
4. Τὸ σύμβολο τῆς Πίστεως	7
5. Ἐξήγηση τοῦ συμβόλου τῆς Πίστεως	9
6. Ὁ Ἰησοῦς Χριστός	11
7. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα	13
8. Ἡ Ἐκκλησία	14
9. Τὸ βάπτισμα	15
10. Ἀνάσταση νεκρῶν καὶ μέλλουσα ζωὴ	15
11. Τί εἶναι τὰ μυστήρια	15
12. Τὸ βάπτισμα	16
13. Τὸ χρίσμα	17
14. Ἡ ἐξομολόγηση	17
15. Ἡ θεία Εὐχαριστία	18
16. Ὁ γάμος	19
17. Ἡ ἱερωσύνη	19
18. Τὸ εὐχέλαιο	20
19. Ποιὲς εἶναι οἱ δέκα ἐντολές	21
20. Ἐξήγηση τῆς πρώτης ἐντολῆς	21
21. Ἐξήγηση τῆς δεύτερης ἐντολῆς	21
22. Ἐξήγηση τῆς τρίτης ἐντολῆς	23

	Σελ.
23. Ἐξήγηση τῆς τέταρτης ἐντολῆς	24
24. Ἐξήγηση τῆς πέμπτης ἐντολῆς	24
25. Ἐξήγηση τῆς ἕκτης ἐντολῆς	25
26. Ἐξήγηση τῆς ἑβδόμης ἐντολῆς	25
28. Ἐξήγηση τῆς ὄγδοης ἐντολῆς	26
27. Ἐξήγηση τῆς ἐνάτης ἐντολῆς	26
29. Ἐξήγηση τῆς δεκάτης ἐντολῆς	27
30. Τί εἶναι προσευχή	27
31. Ἡ Κυριακή προσευχή	28

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

	Σελ.
1. Λειτουργική	31
2. Ὁ ναός	31
3. Σχέδια ναῶν	33
4. Τά ἱερά σκεύη	34
5. Οἱ γιορτές	36
6. Οἱ γιορτές τῶν ἁγίων	39
7. Ἡ ζωή μερικῶν ἁγίων	40
8. Οἱ ἅγιες ἀκολουθίες, Ἡ λειτουργία	42

Τὰ τελευταία Βοηθητικὰ τοῦ Οἴκου Δημητράκου

1. Π. Παναγοπούλου τέως ἐπιθεωρ. Δημοτ. Σχολείων

1. Παλαιὰ Διαθήκη.....	8,50
2. Καινὴ Διαθήκη.....	8,50
3. Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία	8,50
4. Κατήχησις καὶ Λειτουργική.....	8,50
5. Ἡρωϊκοὶ Χρόνοι (Ἱστορία 3ης τάξεως)	8,50
6. Ἱστορία Ἀρχαίας Ἑλλάδος 3ης τάξεως.....	8,50
7. Βυζαντινὴ Ἱστορία Ε' τάξεως.....	8,50
8. Νέα Ἱστορία Στ' τάξεως.....	8,50

2. Μιχ. Παπαμαύρου τέως Διευθυντοῦ Διδασκαλείου

9. Ἀριθμητικὰ Προβλήματα 2ης τάξεως.....	6,50
10. » » 3ης καὶ 4ης τάξ. (συνδιδασκομένων) 9.—	
11. » » 5ης καὶ 6ης τάξ. (») 9.—	

3. Μ. Παπαμαύρου—Π. Παναγοπούλου

12. Ζωολογία διὰ τὴν 3ην καὶ 4ην τάξιν	8,50
--	------

4. Δ. Δημητράκου ἐπιμελεῖα Δ. Τσαμασφύρου τέως Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβούλου

13. Γεωγραφία 3ης καὶ 4ης τάξεως (ἀνά τὴν Πατρίδα μας)....	12.—
14. » διὰ τὴν 3ην τάξιν.....	8,50
15. » » » 4ην τάξιν	8,50

5. Θ. Θεοδωρίδου Δημοδιδασκάλου

16. Χημεία	6,50
17. Ὄργανολογία.....	6,50
18. Φυσικὴ Πειραματικὴ	8,50

6. Ἰωάν. Γεωργοπούλου Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ

19. Χημεία πρὸς χρῆσιν τῶν δημοδιδασκάλων καὶ μαθητῶν 10.—	
--	--

850